

BME GAZDASÁG- ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KAR
Alkalmazott Pedagógia és Pszichológia Intézet
Műszaki Pedagógia Tanszék
Közoktatási vezető és pedagógus-szakvizsga szakirányú továbbképzési szak

Az önkormányzat megváltozott szerepköre
A közösségi szolgálat szervezése és menedzselése Ferencvárosban

Konzulens: dr. Benedek István

Készítette:
Tóthmátyásné Zuggó Tünde

Budapest
2014.

Tartalom

Bevezetés	4
1. Az önkormányzat megváltozott szerepköre	8
1.1. Törvényi változások.....	8
1.1.1. Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény.....	8
1.1.2. A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény	10
1.2. Az ifjúságügy mint az önkormányzat kötelező feladata.....	13
1.3. Új szerepkör, új feladatok, új vállalások.....	16
1.3.1. Törvények által előírt szerepkörök.....	17
1.3.1.1. A működtetői szerepkör	17
1.3.1.2. Véleményező szerep	17
1.3.1.3. A „hozzászereződés” intézménye	18
1.3.2. Önállóan vállalt támogatások, juttatások, programok, képzés.....	18
1.4. Oktatás – és ifjúságügy Ferencvárosban	20
2. A közösségi szolgálat szervezése önkormányzati szinten	26
2.1. A közösségi szolgálat fogalmának meghatározása.....	26
2.1.1. Törvényi háttér.....	26
2.2. A közösségi szolgálat elméleti alapja	27
2.3. Községi szolgálat az Amerikai Egyesült Államokban.....	29
2.4. Az iskolai közösségi szolgálat „előzményei” Magyarországon	30
2.5. A közösségi szolgálat mint kötelező szolgálat.....	33
2.6. A közösségi szolgálat szervezése és menedzselése Ferencvárosban.....	37
2.6.1. Az önkormányzat lehetséges feladatai a közösségi szolgálat szervezésében.....	37
2.6.2. Községi szolgálat Ferencvárosban	38
2.6.2.1. Célok.....	38
2.6.2.2. Helyzetelemzés.....	39
2.6.2.3. További feladatok, tevékenységek.....	45
Bibliográfia	50
Ábrajegyzék	53

BME GAZDASÁG- ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KAR
Alkalmazott Pedagógia és Pszichológia Intézet
Műszaki Pedagógia Tanszék
Közoktatási vezető és pedagógus-szakvizsga szakirányú továbbképzési szak

**SZAKDOLGOZAT
FELADAT**

A záróvizsgáló neve: Tóthmátyásné Zuggó Tünde

A szakdolgozat címe: Az önkormányzat megváltozott szerepköre, a közösségi szolgálat szervezése menedzselése Ferencvárosban

A szakdolgozat készítésének helye: **Műszaki Pedagógia Tanszék**

Témavezető: Dr. Benedek István

Munkahelye: -

Beosztása: címzetes igazgató

A záróvizsga tárgyai: 1. Szakdolgozat védeése
2. A köznevelés vezetése, irányítása, szakmai fejlesztésének elmélete és gyakorlata (komplex)

A feladat kiadásának időpontja: 2013. május Beadási határidő: 2014. május 5.

A szakdolgozat témáját jóváhagyom: Budapest, 2013. június

.....
dékán

.....
tanszékvezető

A feladatot átvettem: Budapest, 201.....

.....
hallgató

A szakdolgozat értékelése:

Budapest, 201.....

.....
ZVB elnöke

A hallgató neve: Tóthmátyásné Zuggó Tünde

A szakdolgozat címe: Az önkormányzat megváltozott szerepköre,
a közösségi szolgálat szervezése és menedzselése
Ferencvárosb

Konzultációs lap

Sorszám	A konzultáció időpontja	Témavezető aláírása
1.	2013. szeptember 9.	
2.	2013. október 21.	
3.	2013. december 9.	
4.	2014. február 8.	
5.	2014. március 21.	

NYILATKOZAT

Alulírott hallgató, büntetőjogi felelősségem tudatában nyilatkozom és aláírással igazolom, hogy szakdolgozatom saját, önálló munkám; az abban hivatkozott nyomtatott és elektronikus szakirodalom felhasználása a szerzői jogok nemzetközi szabályainak megfelelően készült.

Tudomásul veszem, hogy szakdolgozat esetén plágiumnak számít:

- szó szerinti idézet közlése idézőjel és hivatkozás megjelölése nélkül;
- Tartalmi idézet hivatkozás megjelölése nélkül;
- más szerző publikált gondolatainak saját gondolatként való feltüntetése.

Alulírott kijelentem, hogy a plágium fogalmát megismertem. Tudomásul veszem, hogy plágium esetén a szakdolgozatom visszautasításra kerül.

Kijelentem, hogy a szakdolgozat bekötetett és elektronikus formában leadott példányai mind formátumban, mind tartalomban megegyeznek.

Dátum: 2014. ... április 30.

.....
hallgató aláírása

A szakdolgozat beadható:

Dátum: 2014. ... 04. 30.

.....
témavezető aláírása

Bevezetés

„Egyetlen parancs van, a többi csak tanács: igyekezz úgy érezni, gondolkozni, cselekedni, hogy mindennek javára legyél.

Egyetlen ismeret van, a többi csak toldás: Alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra.”¹ / Weöres Sándor: A teljesség felé/

Pedagógus pályafutásom alatt hosszú éveken át ezzel az idézettel bocsátottam útjukra tanítványaimat, az együtt töltött évek alatt ez a kettős üzenet volt a legfőbb dolog, amit szerettem volna átadni, „megtanítani” nekik: csak úgy van értelme minden cselekedetnek, gondolatnak, ha önmagunkon kívülre utal, ha másoknak is segíteni tudunk vele, mert csak így érhetjük el saját boldogságunkat is; a tettehez az erőt, az akaratot azonban önmagunkból kell felépíteni; merni és tudni kell elindulni, és mindig feljebb jutni a bennünk levő „létrán”, az irányt is önmagunknak kell megszabni. Ez a legfőbb tudás, amit átadhatunk tanítványainknak. Az oktató-nevelő munka azonban a mai magyarországi oktatási rendszerben erősen elmélet-centrikus, legnagyobb sajnálatomra az oktatási reform nem – vagy amennyiben igen, akkor több esetben rossz irányba – érintette a tananyag változását. 2010-ben, mikor úgy döntöttem, hogy elhagyom azt a pályát, amire 10 éves korom óta készültem, s ami számtalan apróbb és nagyobb sikert hozott a 20 év alatt, részben éppen ez volt az oka. Úgy éreztem nem tisztességes a tanulókkal szemben, ha nem az életre készítém fel őket. Hitvallásom szerint a ma pedagógusának csak részben feladata az, hogy tényszerű tudást adjon át tanítványainak. Minden megszerzett információnak csak akkor van jelentősége, ha beépül a személyiségünkbe. A mai világban a legtöbb fiatal könnyebben megszerzi a szükséges információkat, mint a tanárok többsége. A tanár felelőssége abban van, hogy megtanítsa a források helyes kezelésére, hogy a megszerzett információk feldolgozásában segítse, hogy megtanítsa arra, hogy hogyan lehet jól reagálni az állandóan változó helyzetekre, az ehhez szükséges analízáló képesség, problémamegoldó képesség kialakítása a fontos. Magyar szakos tanárként és drámapedagógusként sokkal fontosabb feladatommak éreztem azt, hogy képessé tegyem jól kommunikálni tanítványaimat, mert a mai világban az érvényesülés és érdekérvényesítés egyik legfontosabb fegyvere a kommunikáció. Akkor végeztem jól a dolgomat, ha a volt

¹ Weöres Sándor: A teljesség felé

<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/szepirod/magyar/weores/teljesse/teljfele.mek> (letöltés ideje: 2014. 04.06.)

tanítvány felnőtt korában magától vesz le a valós vagy virtuális polcra egy könyvet, s értő módon tudja olvasni azt. S ehhez egyáltalán nem kell tudnia, hogy mikor és hol született az író, vagy azt, hogy az irodalomtörténészek hogyan értelmezik az adott művet.

A 2012. évi PISA-mérések eredményei is ezt támasztják alá. Sajnos a legtöbb sajtóhír csak arról szól, hogy romlottak az eredmények, s a korábbi előkelő helyről a középmezőny alsó felébe kerültünk, s csak melleleg említik meg azt a tényt, hogy a PISA az ismeretek gyakorlati alkalmazását méri elsősorban, nem a „bemagolt tananyag” nyomógombszerűen elindított válaszméchanizmusát.

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény beemel a tananyagba néhány gyakorlatorientált tantárgyat, amire már évek óta nagy szükség lett volna, hogy a tanulók eligazodjanak közvetlen környezetükben, az őket körülvevő világban. Kérdés azonban, hogy milyen valódi tartalmakkal telítődnek meg ezek, valahogy mindig az az érzésem, hogy a magyar oktatási rendszerben, ha valami kötelezővé válik, az egyben azt is jelenti, hogy „tankönyv ízűvé” lesz.

A köznevelési törvény egyik új eleme a kötelezően előírt közösségi szolgálat. Nagyon nagy örömmel fogadtam ennek megjelenését. Viszont annál nagyobb kétségbeeséssel figyeltem, hogy mivé válik a szervezés – vagy inkább szervezetlenség – során. Ahány iskola, és ahány pedagógus, annyiféle megközelítés és értelmezés létezett, és csak nagyon kevés volt a jó példa. Félő, hogy a közösségi szolgálat – a kezdeti években biztosan – nem tölti be eredeti célkitűzéseit, valós szerepét. Az elméleti alapjául szolgáló John Dewey tanai a bevezetőm elején található Weöres Sándor-idézetre rímelnék: Dewey tagadja, hogy a tanulás csak elméleti oktatásból állna, úgy véli, hogy a tanár nem képes arra, hogy felkészítse tanítványát az életben előforduló valamennyi helyzetre, ezért az a legfontosabb szerepe, hogy önállóvá, önmaga urává nevelje, hogy az életben előforduló helyzetekre való reflektálásban, azok feldolgozásában segítse, így válik az iskola a demokrácia alapjává, s így nevelhetünk érett személyiségeket, akik tudják, hogy a döntés az ő kezükben van, de fel kell mérniük és számolniuk kell a következményekkel, hogy képesnek kell lenniük az értékelés után változtatni a negatívumokon. Ilyen tevékenységek színhelye kell, hogy legyen a közösségi szolgálat. Számos diák – melleleg jegyzem meg, tanár is - hermetikus világban él, bizonyos társadalmi rétegekkel, problémákkal soha nem találkozik, és nem is fogékony rá. Persze elméleti alapon biztosan, például nyelvészet órán, amikor az a feladata, hogy készítsen egy vitaindító beszédet, s ilyenkor alaposan körül is járja az adott témát úgy, hogy semmilyen tapasztalattal nem rendelkezik. A közösségi szolgálat teret ad ennek a tapasztalatszerzésnek, s ha elkötelezett és hozzáértő pedagógus irányítja a

folyamatot, akkor teret is ad ahhoz, hogy a diák a „benne levő létrán” el tudjon indulni, hogy vigyázzon rá valaki, ha meg-megcsúszik a lába, s inkább visszalépne mégis még egy fokot, s legyen mellette valaki, akivel beszélni is tud erről a „visszalépésről” vagy „előrelépésről”. Ennek a folyamatnak a kidolgozott metódusát nem igazán látom biztosítva a mai oktatási rendszerben. Dolgozatomat ezért figyelemfelhívásnak is szánom, nem szabadna, hogy egy nagyon szép elgondolás belépjen a kötelezően letudandó értéktelen tevékenységek sorába.

Úgy gondolom a feladat többszereplős. A kormány, a minisztérium felelősségétől kezdve az iskolán, a pedagóguson át a civil szervezetekig, az önkormányzatokig bezáróan.

2010 novembere óta önkormányzati tanácsadó vagyok Ferencváros humánterületekért felelős alpolgármestere mellett. A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény és a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény nagy változást hozott az önkormányzatok életében a nevelési feladatokat illetően. Változások viszont azért vannak, hogy a lehető leggyorsabban reagáljunk rá, alkalmazkodjunk hozzá.

Érdemes ezeket a változásokat, az azokra adandó válaszokat rendszerben szemlélni.

Dolgozatom témamegjelölése talán kettősnek tűnik, de valójában arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy egy új feladat zökkenőmentes megoldása csak annak több szempontú megvilágításával lehetséges. Mint említettem a témaválasztással elsődleges céloom a figyelemfelkeltés, a veszélyekre való figyelmeztetés. A közösségi szolgálat nem öncélú elem a köznevelési törvényben, társadalmi szerepén kívül fontos látnunk azt is, hogy megfelelő pedagógiai megközelítés mellett talán ez is egy lépcsőfok lehet azon a létrán, melyen a magyar közoktatás rendszere elindult vagy elindul a praktikum-orientált oktatás felé, s végre az elméleti ismeretátadó megközelítés helyett az önállóan, egyéni ritmust figyelembe véve megszerzett, gyakorlatban hasznosított, s ezáltal a személyiség egészébe beépülő ismeretek kerülnek a középpontba. Ez azonban csak úgy lehetséges, ha a lehető legrövidebb időn belül megteremtjük hozzá a megfelelő feltételeket. Fontos látnunk, hogy a rosszul megszervezett közösségi szolgálat elindíthat egy rossz beidegződést a társadalomban, s könnyen a kommunista szombatok szintjére degradálhatja azt.

Kiinduló tételem szerint a korábban iskolafenntartó önkormányzatok többsége jelenleg nem képes adekvát választ adni az oktatási rendszer átalakítása következtében kialakult változásokra. Hipotézisem szerint számos olyan terület, feladat van, melynek ellátása csak a helyi önkormányzatok közvetlen és aktív szakmai részvételével képzelhető el. Dolgozatom célja, hogy megvizsgálja ennek az együttműködésnek a lehetőségeit. Ezen belül is kiemelten kezelem – a korábban felsorolt okok miatt – a közösségi szolgálatot,

annak szervezésében, bonyolításában, eszmeiségének terjesztésében játszott önkormányzati szerepvállalás szükségességét.

1. Az önkormányzat megváltozott szerepköre

1.1. Törvényi változások

1.1.1. Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény

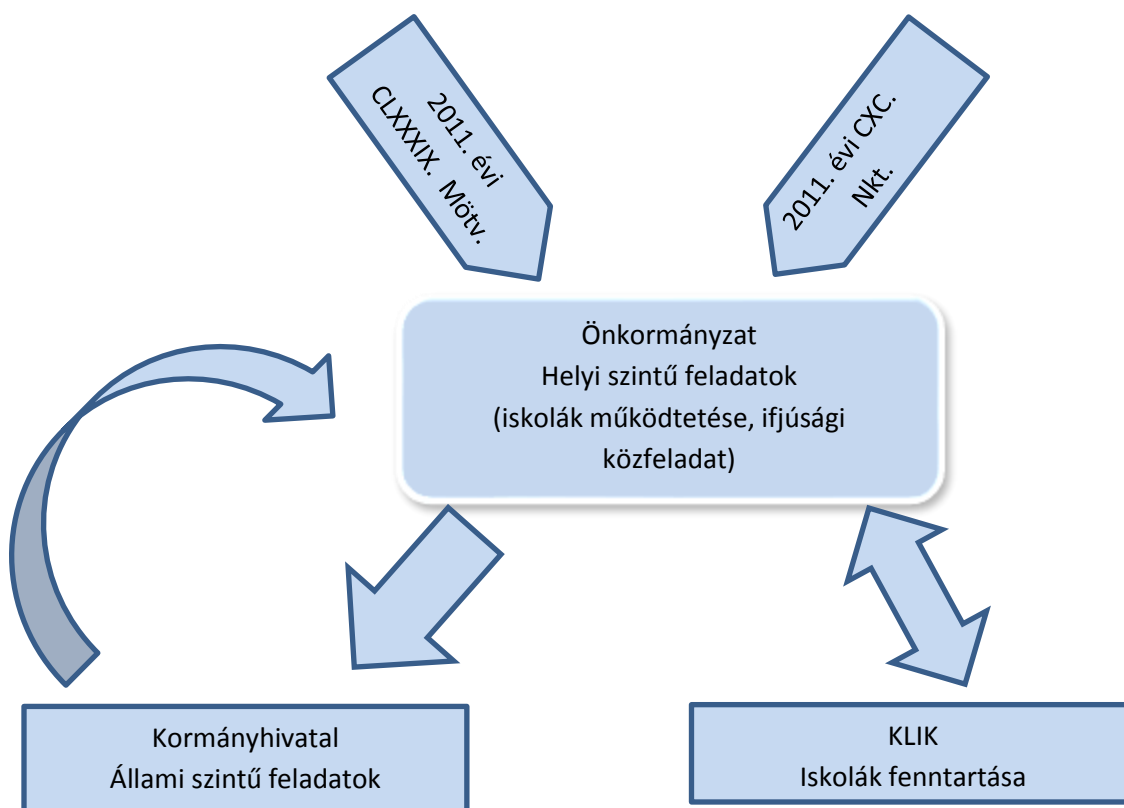
Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (továbbiakban Möt.v.)² jelentősen átalakította az önkormányzatok és az államigazgatás egymáshoz való viszonyát. A kormányhivatal szerepe megerősödött, az önkormányzatok gazdálkodási önállósága csökkent, a finanszírozás kötöttebbé vált, az önkormányzati vagyon a nemzeti vagyon részévé vált. A gazdálkodás mellett, vagy inkább annak következtében, az önkormányzati feladatok rendszerében is változás történt, nagyobb hangsúlyt kapott a kötelező feladatok ellátása, az önként- és az átvállalt feladatok vállalása feltételekhez kötött. Összességében elmondható, hogy az állami szabályozás, felügyelet szerepe megnőtt, az önkormányzatiság autonomista, településközpontú felfogása korlátozódott, az önkormányzatoknak a közigazgatáson belüli, az államigazgatással szorosan együttműködő jellege hangsúlyosabbá vált, a kötelezettségeit mellőző önkormányzat működésébe a kormányhivatal közvetlenül is beavatkozhat, javaslatokat fogalmazhat meg, szakmai segítséget nyújthat. A törvényi változtatás indokolt volt, hiszen az 1990-ben elfogadott önkormányzati törvény számos problémát vetett fel. Egyre több önkormányzat került csőd közeli helyzetbe, vagy kellett szembenéznie azzal a problémával, hogy képtelen ellátni kötelező feladatait. Gazdálkodásukra, annak hatékonyságára és ésszerűségére ráadásul alig volt ráhatása az állami szerveknek. Szükségszerűvé vált egy hatékonyabb szolgáltatási rendszer kialakítása. Ezekre a tényekre mutat rá Nagy Marianna és Hoffman István a HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft. kiadásában 2013 januárjában megjelent „A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló törvény magyarázata” című könyv szerkesztőivel készített interjú során.³

² Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény. in: Magyar Közlöny. 2011. évi 161.szám, (december 28.) 39436-39478.p.

³ Az új önkormányzati törvény magyarázata – interjú Nagy Mariannával és Hoffman Istvánnal. http://www.hvgorac.hu/sites/portal/Default.aspx?page=journal&article=interju_hoffman_istvan.htm (letöltés ideje: 2014. 03. 19. 11.55)

A változtatás szükségszerűségét hangsúlyozza Pataki János István is a Polgári Szemlében megjelent „A kormányzati reform hatása az önkormányzatok vagyongazdálkodására” című cikkében.⁴ Írásában kiemeli, hogy a törvény célja egy „modern, költségtakarékos, feladatorientált önkormányzati struktúra kiépítése”, melyben egyértelműen elkülönülnek egymástól az állami és a helyi szintű feladatok, ugyanakkor leszögezi, hogy ezek az átcsoportosítások egyben le is szűkítik az önkormányzatok mozgásterét, úgy véli, elengedhetetlen a szemléletváltás az önkormányzatok részéről, a jövőben a valós helyi igényekre kell adekvát válaszokat, intézkedéseket hoznia.

A törvény hatására tehát az önkormányzatok feladatai jelentősen leszűkültek, több korábbi kötelező feladat állami jogkörbe került. Jellemzően ilyen, hogy az óvodák kivételével a köznevelési intézmények fenntartása is állami feladattá vált. Talán az oktatás rendszerében bekövetkezett változások generálták a legtöbb vitát, ellenérzést, hiszen ebben a szakmai résztvevőkön kívül az ország nagy része érintett, akár tanulóként, akár szülőként. Egy ekkora rendszer átalakítása pedig elképzelhetetlen konfliktusok, hibák és problémák nélkül. Bár körütekintőbb előkészítéssel ezek nagy része elkerülhető lett volna.

1. ábra A törvényi változások hatása az önkormányzatra (Forrás: saját szerkesztés)

⁴ Pataki János István: A kormányzati reform hatása az önkormányzatok vagyongazdálkodására. In: Polgári Szemle, 2013. május, IX. évfolyam, 3-6 szám (http://www.polgariszemle.hu/?view=v_article&ID=533)

1.1.2. A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény

A nemzeti köznevelésről szóló 2011.évi CXC. törvény⁵ (továbbiakban Nkt.) alapján 2013. január 1-jétől az önkormányzatok fenntartói szerepköre működtetői szerepkörre változott a köznevelési intézmények (az óvodákat kivéve) tekintetében.

A köznevelési feladatot ellátó egyes önkormányzati fenntartású intézmények állami fenntartásba vételéről szóló 2012. évi CLXXXVIII. törvény⁶ szabályozza az állami és az önkormányzati feladatokat, jogköröket.

Nem tisztem, s e dolgotatnak nem is célja, hogy minősítse a kormány intézkedését abban a tekintetben, hogy összeegyeztethető-e a köznevelési törvény legfontosabb célkitűzése: az esélyegyenlőség megteremtése és annak megvalósításának módja: az államosítás, központosítás, de úgy érzem érdemes egy kis szakmai kitérőt tenni, s megvizsgálni, hogy ki mint vélekedik a centralizáció, autonómia és a demokrácia összefüggéseinek vonatkozásában.

Sáska Géza, a Települési Önkormányzatok Országos Szövetségének közoktatási szakértője az *Educatio* című folyóirat 2010. évi 4. számában megjelent interjújában⁷ beszél a „bázis-demoktara, egyeztetés-logikájú államigazgatási berendezkedés” hátráltató szerepéről. A rendszerváltás utáni liberális oktatási rendszer kialakulásának okaként azt jelöli meg, hogy az oktatáspolitikai terébe bevonultak a magukat szakmai szervezetnek nevező „pedagógus korporációk”⁸ mint legerősebb nyomást gyakorló csoportok, a diákszervezetek és a szülői szervezetek. S velük egy szintre süllyedt a fenntartó önkormányzat. Ezzel szerinte elválasztották egymástól az iskola testét és lelkét, a „lélek” a pedagógusok kezében maradt, a „test” ápolása pedig a fenntartó, az önkormányzat kötelessége volt, vagyis nem maradt más szerepe, mint finanszírozni azt, amit a „szakma” megálmodott, az igazgatókat pedig belekényszerítették egy „kérek pénzt” típusú magatartásba. Az elmúlt 20 évben csak kevés tanulmány, mérés született az egyes módszerek financiaális hatékonyságáról. Az önkormányzat politikai vezetése pedig elfogadta ezt a felállást, hiszen minden racionalizálás érdeksérellemmel jár, ez pedig az egyik leghatékonyabb eszköz az ellenzék kezében.

⁵ A nemzeti köznevelésről szóló 2011.évi CXC. törvény. Magyar Közlöny. 2011. évi 162. szám (december 19.), 39622-39695. p.

⁶ 2012. évi CLXXXVIII. törvény. A köznevelési feladatot ellátó egyes önkormányzati fenntartású intézmények állami fenntartásba vételéről. Magyar Közlöny. 2012. évi 164.szám (december 7.), 27426-27441p.

⁷ Interjú Sáska Gézával, a Települési Önkormányzatok Országos Szövetségének közoktatási szakértőjével. In: *Educatio*, XIX. évfolyam 4. szám, 2010., Tavasz. 643-648. p. (www.edu-online.eu/hu/educatio_reszletes.php?id=82) (letöltés ideje: 2014.03.17.13.30.)

⁸ u.o. 644.p.

A tétel igazolásául egy helyi, ferencvárosi vonatkozású eseményt ismertetnék röviden. A Ferencvárosi Önkormányzat Képviselő-testülete 2011-ben egy valaha jól működő speciális oktatási intézmény sorsáról készült döntést hozni. A szóban forgó általános iskola 2000-ben jött létre úgy, hogy nem volt beiskolázási körzete, a hátrányos helyzetű, többségében roma származású tanulók speciális felvételi rendszerrel – a Nevelési Tanácsadó szakvéleményével - egy speciális, amerikai modellel, nagy szakmai tudású, felkészült pedagógusgárdával működött. Az iskola legfontosabb feladata a tanulók hagyományos iskolai rendszerbe történő visszavezetése volt. A szociális háttér és a törvényi változások, a fejlesztések és visszamérések elmaradásának következtében azonban az iskola nem teljesítette ezt a feladatát. A beiskolázási körzet hiányában a gyerekek létszáma lecsökkent, a módszer bázisjellegű finanszírozása azonban megmaradt, elképesztő magasságokba szökött az egy tanulóra eső költség, miközben a kerületben két másik hasonló szociális háttérű tanulókkal, ám beiskolázási körzettel is rendelkező általános iskola lényegesen alacsonyabb finanszírozással kifejlesztette saját programját. Az egyik a művészet terápiás hatására építve, a másik pedig egy ugyancsak amerikai pedagógiai módszer adaptálásával. Mivel a kormány alapelvei között szerepelt a szegregált iskolák megszüntetése, magától értetődőnek tűnt a kis költséghatékonyságú, alapfeladatát nem teljesítő általános iskola beolvasztása a két iskola egyikébe, ráadásul a befogadó iskola vállalta a módszer továbbvitelét is. Az osztályok vagy inkább csoportok – hiszen 5-6 fő tartozott egy csoportba - nem lettek „beolvasztva” a fogadó iskola osztályaiba. A fenntartási kiadások mellett a működtetés gazdaságosabbá tételét is jelentette ez a lépés, hiszen 2010-ben olyan kihasználatlan volt már az iskola épülete is, hogy több mint 40 m²-nyi terület jutott egy tanulóra. Mind szakmai, mind pénzügyi szempontból ésszerű megoldásnak ígérkezett a döntés. Mégis politikailag gerjesztett „sajtóhír” lett belőle, természetesen a tények elhallgatása vagy elferdítése mellett.

A rövid kitérő után térjünk vissza eredeti témánkhoz! Az *Educatio* című folyóirat 22. évfolyamának 1. számát (2013. 1. negyedév) a centralizált, decentralizált oktatás témájának szentelte. A tanulmányok elolvasása során egyértelműen kibontakozik az az állásfoglalás, amit Sáska Géza is megfogalmaz „Centralizáció, decentralizáció, demokrácia” című cikkében: nem lehet egyértelműen kijelenteni, hogy a centralizáció fordítottan arányos lenne a demokrácia fokával, sőt bizonyos esetekben éppen gátjává válik. Rámutat arra, hogy Magyarországon a rendszerváltás után a szakmai autonómiájukban megerősödött iskolák megjelenése növelte a társadalmi különbségeket és az iskolai szegregációt. A kérdéssel kapcsolatos álláspontját így összegzi: „... a

demokratikus berendezkedés lényege, hogy se az intézményi (iskolai), se az önkormányzati, vagy térségi, központi szinten az önkény ne tudjon fellépni, s ehhez képest másodrendű, hogy az irányítás módja központosított vagy decentralizált.”⁹ Állításának bizonyítása után pedig azt a következtetést vonja le, hogy „...nem az irányítás módja, hanem az ország egészének kulturális szintje, s ezzel összefüggésben a demokratikus intézményrendszer ereje és stabilitása meghatározó”¹⁰

Az *Educatio* már említett számában ugyanakkor több szerző egyértelműen leszögezi, hogy az iskolai autonómia bizonyos szintje elengedhetetlen a rendszer hatékony működtetése szempontjából. Radó Péter „Egy végtelen történet: közoktatási decentralizáció Délkelet-Európában” című tanulmányában az erősen centralizált délkelet-európai országok oktatási rendszerét, azok hatékonyságát, illetve a decentralizációs intézkedések következményeit vizsgálja, hasonlítja össze az említett országok tekintetében. „A délkelet-európai tapasztalatok alapján az is világosan látszik, hogy az oktatás-kormányzás professzionalizálódásának (egy differenciált irányítási eszköztár létrehozásának) egyik előfeltétele az iskolai autonómia biztosítása. A kormánynak ki kell vonulnia az intézmények „mikro-menedzsmentjéből”.¹¹ –összegzi tapasztalatait.

A folyóirat Szemle rovatában Schnellbach Máté a „Decentralisation, School-Based Management and Quality” című kötetet mutatja be, melyet Joseph Zajda és David T. Gamage szerkesztett. A könyv arra vállalkozik, hogy összefüggéseket keressen a politikai döntéshozatal, az iskolavezetés és a kutatások eredményei között, illetve az európai oktatáspolitikai folyamatos ingázásait villantja fel a centralizáció és a decentralizáció között, oktatástörténeti példákkal alátámasztva azt, hogy nem olyan könnyű megtalálni az egyensúlyt a centralizáció által törvényszerűen bekövetkező autonómia-vesztés és az intézményi autonómia szükséges léte között. De ő is kiemeli azt a vezetésirányítási alaptételt, hogy „az iskolai szintű menedzsment erősíti a tanároknak a felhatalmazottság érzését (empowerment), és az elkötelezettségüket a szervezet céljai iránt.”¹²

Nagy kérdés, hogy a magyar közoktatási rendszernek az elkövetkező hónapokban, években sikerül-e a centralizáció-autonómia nagyon is érzékeny libikókáján megtalálni ezt az egyensúlyt, sikerül-e a túlzott centralizálás során intézményi autonómiájukat elvesztett,

⁹ Sáska Géza: Centralizáció, decentralizáció, demokrácia. in: *Educatio* XXII. évfolyam 1. szám, 2013. Tavasz. (www.edu-online.eu/hu/educatio_reszletes.php?id=94) 17.p.

¹⁰ uo. 21.p.

¹¹ Radó Péter: Egy végtelen történet: közoktatási decentralizáció Délkelet-Európában. in: *Educatio*, XXII. évfolyam 1. szám, 2013. Tavasz. (www.edu-online.eu/hu/educatio_reszletes.php?id=94) 58.p

¹² Schnellbach Máté: Kiáltvány helyett. . in: *Educatio*, XXII. évfolyam 1. szám, 2013. Tavasz. (www.edu-online.eu/hu/educatio_reszletes.php?id=94) 128.p.

mély pesszimizmusba zuhant iskolai menedzsmentet elkötelezetté tenné a köznevelési törvényben megfogalmazott, elvi szinten talán minden pedagógus által elfogadható missziójának, célkitűzésének megvalósításában. A választ a jövő adja meg.

1.2. Az ifjúságügy mint az önkormányzat kötelező feladata

Láthattuk tehát, hogy az oktatási rendszer centralizálása mellett számos tényezőnek van még meghatározó szerepe abban, hogy mennyire válik hatékonná az oktatás, illetve milyen irányba változik annak minősége.

Tapasztalatom szerint a legtöbb önkormányzat még nem találta meg adekvát válaszait az átalakítás során felvetődött kérdésekre, leginkább arra, hogy milyen szerepet is tölthet be a jövőben az oktatás, a nevelés rendszerében.

2011. október 13-án a „Millenniumi generáció 2011” címmel Székesfehérváron megrendezett ifjúságügyi műhelykonferencián Téglásy Kristóf, a Nemzeti Erőforrás Minisztérium Ifjúságügyi Főosztályának vezetője beszélt az országos ifjúságügy akkori helyzetéről, a várható változásokról, a jövőbeni feladatokról.¹³ A 2011-es magyar ifjúságügyi helyzet legfontosabb problémájaként a törvényi háttér és a keretfeltételek hiányát, az ifjúsági közfeladatok fogalmi körének, ellátási rendszerének körülhatárolatlanságát jelölte meg. Utalt az ifjúságpolitika ágazatközi jellegére, amely egyszerre jelenti azt, hogy számos törvényben megjelenik, de azt is, hogy nincs egyértelműen leszabályozva, s a feladatokhoz nincs forrás rendelve. Sajnos ezek a problémák jelenleg is fenn állnak. Az Möt.v.¹⁴ ugyan már kötelező közfeladatként határozza meg a sporttal együtt az ifjúságügyet, s ezzel kicsit össze is mosva vele, a központi költségvetésből ugyanakkor most sincs hozzá normatíva rendelve.

Az akkor elhangzott megoldási javaslatok még ma is érvényesek:

- az önkormányzatok ifjúsági feladatait konkrétan meg kell fogalmazni,
- kötelezővé kell tenni a megfelelő képzettséggel rendelkező ifjúsági referens foglalkoztatását a nagyobb településeken,
- pontosan meg kell határozni, hogy a terület szereplői közül kire, milyen feladat hárul, milyen kompetenciákkal rendelkezik,

13 Téglásy Kristóf: Változtatásban az önkormányzati ifjúságügy. In: „Millenniumi generáció 2011” Ifjúságügyi Műhelykonferencia. Székesfehérvár 2011. 10. 13. Nemzeti Erőforrás Minisztérium

14 Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény. 13.§ (15.) in: Magyar Közlöny. 2011. évi 161.szám, (december 28.) 39438.p.

- az „Idősbarát Önkormányzat Díj” mintájára létre kell hozni az „Ifjúságbarát Önkormányzat Díjat”, ezzel is motiválva a települési önkormányzatokat a feladat magas szintű ellátására.

Előadásában a következő lehetséges kötelező feladatokat említette az önkormányzatok számára:

- ifjúsági közösségi terek létrehozása,
- ifjúsági szolgáltatások (helyhez kötött, mozgó),
- ifjúsági tábor biztosítása,
- együttműködés a fiatalok és a testület/hivatal között (fórum, kerekasztal, tanács, párbeszédrendszer kialakítása),
- ifjúságüggyel foglalkozó állandó bizottság,
- ifjúsági referens foglalkoztatása,
- ifjúsági koncepció, stratégia, cselekvési terv.

Fontos azonban megemlíteni azt, hogy országos szinten 2011 óta az ifjúságügy terén nagy változások történtek. Az Új Nemzedék Jövőjéért Programban¹⁵ meghatározott feladatok közül számos megvalósult már, így többek között létrejött egy ifjúságról és ifjúságnak szóló honlap, a www.ujnemzedek.hu, mely számos hasznos információt tartalmaz. 2013. október 17-én átadták az első Kontaktpontot, mely mára már minden megyében megtalálható, Budapesten pedig kettő Kontaktpont működik helyi ifjúsági információs és tanácsadó irodaként, ahol a fiatalok számos szolgáltatást vehetnek igénybe. Ugyancsak 2013-ban létrejött a Fiatalok Fiatalokért Díj is. Az azonban kérdés, hogy az önkormányzatok szakemberei mennyire értesültek ezekről a változásokról. Volt szerencsém néhány alkalommal részt venni a Fővárosi Ifjúsági Koncepció keretein belül működő Budapesti Ifjúsági Kerületi Koordinációs Értekezleten, mely a fővárosi kerületek ifjúságügyi együttműködésének fóruma, s már a néhány alkalomból is kitűnt, hogy nagyon sok önkormányzatnak nincs kijelölt felelőse erre a feladatra, így nem mindig ugyanazok a személyek jöttek el az értekezletekre, ez természetesen csökkentette a fórum, az „együttgondolkodás” és „együtt cselekvés” hatékonyságát is. Azt gondolom, ez mindaddig így lesz, amíg nem teszik kötelezővé az önkormányzatok számára az ifjúsági referens foglalkoztatását, s a helyi ifjúsági koncepció létrehozását.

¹⁵ Új Nemzedék Jövőjéért Program. Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, Nemzeti Erőforrás Minisztérium, 2012. a Kormány ifjúságpolitikai programja.

A keret tehát adott. Az önkormányzat neveléssel kapcsolatos jelenlegi feladatkörének megítélése nézőpont kérdése. A fenntartói szerep, az oktatás közvetlen irányítása, a fenntartói feladattal összefüggő folyamatos ellenőrzés már a múlté, de ha más megközelítésben nézzük a változást, akkor úgy is felfogatjuk, hogy a szerep nem feltétlenül szűkült, hiszen az oktatási rendszeren kívül más területeken is hatással lehet, kell lennie az önkormányzatoknak a közigazgatási határán található intézményekben járó vagy az ott lakó fiatalok tekintetében. S talán éppen ez a változás készíti, kényszeríti az önkormányzatokat arra, hogy globálisan tekintsenek a területre. A működtetői szerep mellé pedig egy újabb kell, hogy társuljon: a koordináló, hiszen a „helyi önkormányzat” elnevezés már önmagában utal arra, hogy a helyi, lokális viszonyok, lehetőségek legalaposabb ismerője, helyi érdekek legjelentősebb képviselője. Az Möt. hatására bekövetkezett változások ezt a jelentést, szerepkört erősítik meg. Valójában azok a feladatok kerültek el az önkormányzatoktól többségében, melyekre nincs közvetlen hatással, eddig is közvetítő, végrehajtó szerepet játszott ezekben, rendeletei maximum kiegészítői lehettek valamilyen országos szintű törvénynek, rendeletnek. Így általában az állampolgárok fejében sem különült el, hogy mi állami juttatás és mi önkormányzati. Az oktatásban elfoglalt korábbi fenntartói szerepkör is részben ezek közé tartozott. Bár az alapoktatáshoz szükséges anyagi háttérrel elméletileg az állam biztosította normatíva formájában, a legtöbb önkormányzat jelentősen hozzájárult ehhez saját költségvetésének terhére. Ez a hozzájárulás egyes intézményeknél akár az 50%-ot is meghaladhatta, s a korábban már említett politikai kelepce miatt a politikai vezetők ódzkodtak a racionalizálás bármilyen formájától, a fenntartó feladatai közé tartozó ellenőrző, hatékonyságmérő szerep kevésbé volt hangsúlyos. A köznevelési törvény „out-put”-centrikus megközelítése, melynek következtében kimeneti feltételekhez köti bizonyos iskola-típusok, szerkezetek indítását, létét – megfelelő gyakorlati megvalósítással egybekötve – orvosolhatja ezt a problémát. Ez nem csak fenntartói, költséghatékonyság szempontjából fontos, hanem a „fogyasztói” oldalról is, hiszen így a szülő, tanuló biztosítékot kap arra, hogy amit meghirdetett az iskola, azt szülőként, tanulóként meg is kapja. Tipikus példája ennek a 2004/2005. tanévtől engedélyezett nyelvi előkészítő évfolyammal induló középiskolai képzés, melynek eredeti célja az volt, hogy a képzésben részt vevő tanulók emelt szintű érettségit tegyenek az adott nyelvből. Azóta úgy elterjedt ez a képzési forma, hogy alig van középiskola, főleg gimnázium, ami ne indítana egy vagy két ilyen osztályt. Az országos mérések és saját tapasztalatom is azt mutatják, hogy a képzéssel járó többletköltség nincs

arányban az eredmények nagyságával. Az eredetileg kitűzött cél megvalósulását csak kevés fenntartó ellenőrizte a köznevelési törvény megjelenése előtt.

A Magyar Önkormányzatok Szövetségének 2011. március 17-én megrendezett találkozáján „Közoktatási reform önkormányzati hatásai címmel”¹⁶ Hoffmann Rózsa, az akkori Nemzeti Erőforrás Minisztériumának oktatásért felelős államtitkára által tartott előadása számos önkormányzati vezetőből, képviselőből felháborodást váltott ki. Többnyire azok az önkormányzatok háborodtak fel, akik a közelmúltban jelentős összegeket investáltak iskoláikba, az ott folyó oktatásba, illetve az iskola épületeibe. Pedig voltaképpen felesleges volt ez a felháborodás. A célcsoport továbbra is változatlan, függetlenül attól, hogy ki a fenntartó az iskolákban. Bár nyilvánvaló, hogy jelenleg az önkormányzatoknak vajmi kevés ráhatásuk van arra, hogy mi folyik az iskolák falai között, az együttműködés jövőbeni helyszínei, szerepei azonban már kibontakozóban vannak.

1.3. Új szerepkör, új feladatok, új vállalások

A megváltozott körülmények között egyetlen lehetősége maradt az önkormányzatoknak: igazodni a folyamatosan változó helyzethez, s keresni a megfelelő válaszokat. A gyors reagálók közé tartozott a Fővárosi Önkormányzat. A Főpolgármesteri Hivatal Oktatási, Gyermekek- és Ifjúságvédelmi Főosztályának vezetője, Pölöskei Gáborné számos fórumon hangsúlyozta, hogy meg kell találni azt a támogatási formát, amely az intézmények és a tanulók valós szükségleteit elégíti ki anélkül, hogy nagyobb anyagi megterhelést jelentene az önkormányzatok számára.¹⁷ Saját megítélésem szerint ez elsősorban az ifjúságpolitika helyi szintű keretei között valósítható meg, mely – mint már említettem – kötelező önkormányzati feladat, de tartalma még tisztázatlan. Ennek része kell, hogy legyen az oktatás, nevelés, a tanulókkal, intézményekkel, szakemberekkel való kapcsolattartás.

A Klebelsberg Intézményfenntartó Központtal, közismert nevén Klik-kel, illetve annak helyi szerveivel, a tankerülettel megalakulásától kezdve szoros és hatékony együttműködést kellett kialakítani annak érdekében, hogy az oktatás, nevelés zökkenőmentesen folyhasson a köznevelési intézményekben. Budapest Főváros IX. Kerület Ferencváros Önkormányzata a 2013. év során számos olyan feladatot ellátott vagy továbbra is finanszírozott, melyek a központi rendszerben még nem tisztázódtak. Az

¹⁶ Hoffmann Rózsa: Közoktatási reform önkormányzati hatásai. in: Az önkormányzati rendszer átalakításának irányai. Gödöllő, 2011. március 17. Magyar Önkormányzatok Országos Szövetsége.

¹⁷ Pölöskei Gáborné: Az önkormányzati feladatváltozások újabb lehetőségeket nyitottak az oktatásban. in: Jegyző és Közigazgatás. XV. évfolyam 6.szám (2014. 01.15.).
(<http://www.jegyzo.hu/index.php?oldal=egycikk&id=2458>, letöltés ideje: 2014. 03.02. 19.00)

intézmény üzemeltetése és fenntartása nem választható el egymástól hermetikusan, bár a köznevelési feladatot ellátó egyes önkormányzati fenntartású intézmények állami fenntartásba vételéről szóló 2012. évi CLXXXVIII. törvény meghatározza a két feladatra vonatkozó legfontosabb irányokat, a praktikum szintjén ez természetesen csak mindkét fél együttműködő szándékával lehetséges. A folyamatos párbeszéd elengedhetetlen.

1.3.1. Törvények által előírt szerepkörök

1.3.1.1. A működtetői szerepkör

A Knt. és az Möt. több szerepkört is meghatároz a köznevelési intézményekkel kapcsolatban. Az egyik a korábban már említett működtetői feladat, mely az üzemeltetésre, karbantartásra, beszerzésekre, közüzemi díjakra, állagmegóvásra, őrzésre, illetve a közétkeztetésre terjed ki. Erre a feladatra az önkormányzatok létre hozták az üzemeltetést végző intézményeiket, a keret adott, hogy a beszerzések központosításával jelentős pénzeket takaríthassanak meg, melyet a már nem kötelezően előírt, de vállalható feladat, a korszerűsítés, felújítás finanszírozására fordíthatnak. (Ráadásul meg kell jegyezni – saját tapasztalatból adódóan – hogy több sikert várhatunk ettől a formától, mivel korábban a Hivatal bürokratikus rendszerén „átverni” ezeket a lépéseket meglehetősen hosszadalmas és nehézkes volt.) Ennél a pontnál talán legfontosabb, hogy az önkormányzat megőrizze – vagy kialakítsa – a „jó gazda” szemléletet.

1.3.1.2. Véleményező szerep

A Knt. és a 20/2012. (VIII.) EMMI rendelet¹⁸ meghatározza a települési önkormányzatok véleményező szerepkörének színtereit. Ezek közül a legfontosabbak:

- az iskolák felvételi körzetének meghatározása,
- köznevelési szerződés egyházi és magán köznevelési intézményekkel történő megkötése,
- a köznevelési fejlesztési terv létrehozása.

A 2013. évi CXXXVII. törvény¹⁹, mely a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény módosításait tartalmazza, 5.§ 1. bekezdésében rendelkezik az intézményi

¹⁸ 20/2012. (VIII.31.) Emberi Erőforrások Minisztériuma. A nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról. Oktatási és Kulturális Közlöny. IV. évfolyam, 19. szám (2012. szeptember 28.) 2914-3052 p.

tanács létrehozásának kötelező jellegéről. Így 2013. október 15-ig minden iskola létrehozta ezt a szervezetet, melynek a szülők és a nevelőtestület mellett az önkormányzat is tagja. Az intézményi tanács akár fontos szerepet is betölthet a helyi önkormányzat és a köznevelési intézmények között jelenleg még fennálló ür áthidalásában, hiszen adott egy forma, egy keret, mely az önkormányzat számára lehetőséget teremt arra, hogy a közigazgatási területén található iskolák, a szülők és a nevelőtestület problémáival közvetlenül is megismerkedhessen, s azokra - hatáskörén belül – megoldásokat keressen. Legkézenfekvőbb ez az együttműködés az általa működtetett iskolákkal.

1.3.1.3. A „hozzászereződés” intézménye

Bár törvényi rendelkezés nem született még róla, érdemes megemlíteni a Széll Kálmán Terv 2.0²⁰ elnevezésű kormányprogramban megfogalmazott „hozzászereződés” lehetőségét. Ezzel az intézkedéssel tulajdonképpen a települési önkormányzatok korábbi oktatásszervezési jogát adnák vissza részben. Az államilag központosított oktatásszervezés, irányítás biztosítana minden iskola számára egy minimum szintet, s ezt egészíthetné ki az önkormányzatiilag finanszírozott többletszolgáltatás. A Tervben megfogalmazottak szerint akár saját alkalmazott révén is. Az elgondolás érthető, hiszen a Knt. egyik alapcélkitűzése teljesülne, miszerint mindenki számára biztosított lenne az alapszolgáltatás. Azonban féltő, hogy az esélyegyenlőség csorbulna, s újra a kiinduló helyzethez jutnánk vissza, hiszen ezzel ismét az önkormányzat anyagi helyzete határozná meg az oktatás bizonyos területeit, továbbá az is konfliktusok forrása lehetne az iskolákon belül, hogy a nevelőtestület egyes tagjai felett más gyakorolná a munkáltatói jogokat.

1.3.2. Önállóan vállalt támogatások, juttatások, programok, képzés

Saját meglátásom szerint ez az a terület, mely az ifjúságügyi kötelező önkormányzati feladattal egybeesik, s annak valós tartalmat képes adni. Az Új Nemzedék Program dokumentumában a Tervezett és támogatható tevékenységek között²¹ említ olyan elemeket,

¹⁹ 2013. évi CXXXVII. törvény. A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény módosításáról. Magyar Közlöny. 2013. év 143. szám, (2013. augusztus 30.) 66434 – 66438 p.

²⁰ Széll Kálmán Terv 2.0. Magyarország Kormánya, 2012. április [www.kormany.hu/download/3/e8/80000/1-A_k%C3%B6vetkez%C5%91_1%C3%A9p%C3%A9s%20\(SzKT%2020\).pdf](http://www.kormany.hu/download/3/e8/80000/1-A_k%C3%B6vetkez%C5%91_1%C3%A9p%C3%A9s%20(SzKT%2020).pdf) (letöltési ideje: 2014. 03. 30. 18.30)

²¹ Új Nemzedék Jövőjéért Program. Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, nemzeti Erőforrás Minisztérium, 2012. a Kormány ifjúságpolitikai programja. 74. p.

melyek tipikusan jól oldhatók meg önkormányzati szinten, illetve tipikusan ezen a szinten valósíthatók meg. Vegyük sorra a lehetőségeket!

- Ifjúsági portál, honlap működtetése, mely tartalmazza a helyi lehetőségeket, híreket ad az adott településen folyó ifjúsági munkáról, lehetőséget teremt események szervezésére.
- Állandó jelenlét a helyi sajtóban, tévében, esetleg saját lap, rádióadás indítása.
- Önkéntes akciók, események szervezése.
- Folyamatos jelenlét és képviselő a helyi kulturális és közösségi rendezvényeken, külön sátorral, kisebb tevékenységekkel, akciókkal.
- Tehetségek felkutatása pályázatok, versenyek útján. Különös tekintettel a hátrányos helyzetű fiatalokra.
- Tehetséggondozó programok támogatása.
- Tematikus táborok szervezése az iskolai és a nyári időszakban egyaránt.
- Pályaválasztási, mentálhigiénés, drogprevenációs tanácsadás, tréningek szervezése, finanszírozása.
- Kortárs önkéntesek képzése, az önkéntes tevékenység népszerűsítése, feltételeinek megteremtése.

További lehetőségek:

- Önálló nagy rendezvények (sport, kulturális, közösségi) szervezése a fiatalokkal közösen.
- Kisebbségi megjelenések, fellépések biztosítása, azok összehangolása a közösségi tereken.
- Színház-, múzeumlátogatás szervezése kedvezményes áron.
- Képzések szervezése és támogatása.
- A helyi identitástudat erősítése végett helytörténeti vetélkedők, versenyek szervezése, kiadványok szerkesztése.
- Közös ünnepek, megemlékezések szervezése, támogatása, lehetőleg a fiatalok aktív bevonásával, hogy lehetőséget adjunk számukra a témával kapcsolatos véleményük kifejezésére.
- Koordináló szerep a közösségi szolgálat megszervezésében. (Erről a feladatról, annak fontosságáról szól dolgozatom második része.)

2. ábra Az önkormányzat szerepkörei az oktatás-és ifjúságügy területén (Forrás: saját szerkesztés)

1.4. Oktatás – és ifjúságügy Ferencvárosban

Budapest Főváros IX. Kerület Ferencváros Önkormányzata mindig is elkötelezett volt a magas színvonalú oktatás biztosítása iránt. Alkalmazkodott a kerület szociális helyzetéhez, figyelembe vette a hátrányos helyzetű gyermekek nagy számát, magas összegekkel és szakmailag is támogatta a felzárkóztató és tehetséggondozó programok kidolgozását, bevezetését, adaptálását, ugyanilyen elkötelezetten kezelte a tehetségek felkutatását, fejlesztését. A területért felelős jelenlegi politikai vezetés korán felismerte a törvényi változások okozta szemléletváltás szükségességét.

A Knt. és a Mötv. megjelenése előtt szándékunkban állt a kerületi oktatás rendszerébe bevonni a nem önkormányzati fenntartású iskolákat is, hiszen fontosnak tartottuk, hogy azok diákjai, tanárai is otthonuknak tekintsék Ferencvárost. Ennek szellemében a területért felelős alpolgármester 2011 januárjában létrehozta és összehívta az Oktatási Kerekasztalt, melynek tagja lehetett fenntartótól függetlenül minden ferencvárosi iskola. A Kerekasztal célja az oktatási intézmények közötti kapcsolat elmélyítése, egymás megismerésének segítése, pályaorientációs színtér biztosítása, a közös események szervezésének koordinálása. Jó volt látni, hogy már magának a formának, a keretnek a megteremtésével milyen kezdeményezéseket lehet generálni.

2012-ben a Ferencvárosi Önkormányzat Képviselő-testülete elfogadta a kerület középtávú ifjúságügyi koncepcióját (2012-2015),²² ezzel megteremtette a lehetőséget az ifjúsági- és drogprevenációs referens foglalkoztatására, illetve külön költségvetési soron meghatározott összeget biztosított a koncepcióban megfogalmazott feladatok, tevékenységek megvalósításához. A koncepcióhoz intézkedési terv és minden évben éves terv készült. A megvalósítás közepén tartunk, s számos eredményre lehetünk büszkék, s ezek mintául szolgálhatnak más önkormányzatok számára is.

Megvalósult tevékenységeink közül a legfontosabbak:

- Ferencvárosi Gyermek és Ifjúsági Önkormányzat (FEGYIÖK) létrehozása, aminek már saját logója, honlapja van. (Két iskola kivételével a kerület összes iskolája képviselteti magát, a FEGYIÖK 26 képviselőből áll, kéthetente üléseznek.) Létrejötté és működése nagyobb rálátást nyújt a kerületben tanuló gyermekekre, lehetőséget biztosít az információ jobb áramlására, a kerület iskoláiba járó tanulók erőteljesebb érdekérvényesítésére, a közösségi élet formálására. Fontos és hasznos, hogy létrejöttével a diákok aktívan részt vesznek Ferencváros életében. Az elmúlt másfél év alatt a következő tevékenységeket valósították meg az ifjúsági referenssel való szoros együttműködésük során:
 - Kéthetente megjelenő „Utódok” című saját készítésű műsor, a forgatástól a vágásig minden munkát ők végeznek, kezdetben a kerületi tévé munkatársai segítettek, mára már szinte teljesen önállóan, saját kamerával dolgoznak.
 - Részt vesznek a kerületi kulturális és sport-eseményeken. Saját sátorral vannak jelen, különböző foglalkozásokat tartanak: kézműves foglalkozásokat, bögrfestést stb.
 - Önálló rendezvényeket szerveznek az ifjúsági referens segítségével, ezek közül is kiemelkedik az Ifi Feszt elnevezésű nagyszabású szabadtéri kulturális rendezvényük, illetve a Feri Feszt, amely kábítószer ellenes rendezvény több száz gyerek részvételével, különböző programokkal, érdekes és értékes előadásokkal.

²² Ifjúsági Koncepció 2012-2015. Budapest Főváros IX. Kerület Ferencváros Önkormányzata 2012.
http://ferencvaros.hu/doks/HumanIroda/IfjusagiKoncepcio_2012-2015.pdf (letöltés ideje: 2014.04.02. 19.00)

- Közös táborokon, versenyeken vesznek részt a magyarlakta hazán kívüli testvérvárosaink tanulóival.
- „IX próba” néven egész éves sportprogramot szerveztek 2013-ban, mely 9 eseményből állt, volt benne kerékpározás, éjszakai röp-és kosárlabda, streetball kupa, mikulás napi játékonysági futás, ahol a nevezési díjként hozott játékokat, könyveket felajánlották a kerületben működő átmeneti gyermekotthonnak.
- Részt vettek a „Főzzünk együtt nagyival!” című, generációk közötti kapcsolat kialakítását célzó idősügyi tévéműsorban.
- „Egy fiatal nyara” címmel kiállítást szerveztek az Ifi Feszt rendezvényen belül.
- Az önkormányzati fenntartású Pinceszínház szervezésében a kerület iskolái előadták Madách Imre: Az ember tragédiája című művét úgy, hogy minden intézmény egy-egy színt jelenített meg. A díszlet és a megközelítés módja rájuk volt bízva. Nagy lelkesedéssel vettek részt benne a kerületi szakközépiskolák, akik teljesen új oldalukról mutatkoztak be. Az előadást több alkalommal is előadták.
- A közösségi szolgálat keretein belül folyamatosan részt vesznek az idősügyi rendezvényeinken.
 - hosztesz szerepben,
 - internet-használati tanfolyamon személyes segítséget nyújtanak az idős embereknek,
 - számítógép-és mobilhasználati tanácsadást tartanak az 50 feletti kerületi lakosok részére hetente két alkalommal két helyszínen,
 - helytörténeti vetélkedőn vesznek részt az idős emberekkel egy csoportot alkotva.
- Ifjúsági pontokat alakítottunk ki a kerületi civil szervezetek bevonásával.
- Pályaválasztási Börzét tartottunk, melyen bemutatkozhattak a kerületi középiskolák, pályaválasztási tanácsadást vehettek igénybe a kerület 7-8. osztályos tanulói.
- AIDS Ellenes Világnapon érdekes előadásokból álló rendezvényt szerveztünk.

- Helytörténeti versenyt és erre felkészítő helytörténeti sétákat szervezünk egy kerületi civil szervezettel együtt. A verseny nagyon népszerű, több mint százan vesznek részt a kerület iskoláiból.
- Roma-magyar diák kulturális fesztivált szerveztünk az esélyegyenlőségi referenssel.
- Az Önkormányzat a „deák” Közalapítvány létrehozásával pályázati rendszerben támogatja a kerületi lakcímmel rendelkező általános és középiskolai, illetve a felsőoktatásban részt vevő hátrányos helyzetű tanulókat a következő kategóriákban: tanulmányi, idegen nyelvi, zenei, sport- ösztöndíj. Illetve kiemelten támogatja a roma származású, hátrányos helyzetű tehetséges tanulókat.
- A kerületi drogstratégia megújítása érdekében 785 fős, reprezentatív szociológiai kutatást végeztünk a 7., 8. és 10. osztályosok körében a kábítószer-, alkoholfogyasztás, dohányzás és életmódbeli szokásaikról. A felmérés eredményeit figyelembe véve készül idén a kerületi drogstratégia.
- Kerületi szinten szervezünk a nemzeti ünnepeinkhez kötődően megemlékezéseket, ünnepeket az iskolák tanulói részére.
- A Költészet napja alkalmából minden évben egy kerületi civil szervezet szervezésében versillusztrációs pályázatot hirdetünk, mely már kinőtte a kerület határait, számos más kerület is bekapcsolódott az eseménybe, a legjobb rajzokat kiállítjuk, illetve minden évben ingyenes füzetcsomagot készítettünk a ferencvárosi lakcímmel rendelkező tanulók részére, a saját tervezésű füzetborítót a pályázat legjobb rajzai díszítik, feltüntetve az alkotók nevét, iskoláját.
- Hagyományosan már 3. éve az Idősek és a Zene világnapja alkalmából többnapos rendezvénysorozatot szervezünk, melynek kiemelt eseménye a Bakáts téri közös éneklés október 1-jén, amikor a kerületi iskolák képviselői, idős kórusok, több száz ember énekel közösen a Bakáts téri templom előtt.
- Nyári táborok szervezéséhez helyet biztosítunk az önkormányzati tulajdonú balatoni táborhelyünkön.
- Pályázati rendszert működtetünk a diáksport támogatására, iskolai események szervezésére.

- Kulturális programokat szervezünk az iskolák részére: komolyzenei beavató koncerteket, színházlátogatást, rendkívüli irodalom órákat, író-olvasó találkozókat, „tárlatvezetést” a Magyar Napló szerkesztőségében, betekintést biztosítva a szerkesztőség mindennapi munkájába.
- Oktatási és Ifjúsági Kerekasztalt működtetünk a kerület iskolaigazgatói és szakemberei részvételével.

4. ábra Ifi Feszt Ferencvárosban 2013. 09. 27. (saját forrás)

3. ábra AIDS Ellenes Világnap 2013. 11. 29. (saját forrás)

5. ábra Pályaválasztási Börze Ferencvárosban 2013. 11. 28. (saját forrás)

Ezen kívül számos egyéb támogatást nyújtunk a kerületi tanulók részére. Néhány ezek közül: ingyenes tankönyv a 12 évfolyamnak, ingyenes úszás- és korcsolyázás biztosítása az óvodások és az általános iskolák meghatározott osztályai részére, sikeres nyelvvizsga esetén visszatéríti az önkormányzat a vizsgadíjat, ugyanez igaz a jogosítvány megszerzésére is.

A felsorolásból is kitűnik, hogy számos más lehetősége maradt az önkormányzatnak arra, hogy kapcsolatban maradhasson a területén levő iskolákkal, azok tanulóival. Saját tapasztalatom szerint eredményesebb lehet az együttműködés, ha a szerepkörök nem keverednek. Korábban az önkormányzati fenntartású iskolák kényszernek érezték, hogy részt vegyenek az eseményeken, mivel nemcsak a program szervezőjeként, hanem

fenntartóként, ellenőrző szervként is tekintettek az önkormányzatra. Ezzel magyarázható, hogy az elmúlt 1-2 évben talán kevésbé voltak aktívak, mint a korábban más fenntartásban levő iskolák.

Mindebből az következik, hogy ez a változás egyben profiltisztítást is jelent, mely pozitív irányba mozdíthatja el az együttműködést, együttműködést. Ennek azonban az is feltétele, hogy az iskolák tudják pontosan megfogalmazni igényeiket és elvárásaikat a kultúra, a sport, az oktatás, a képzés, a tanácsadás, a közösségi események terén. Csak így születhetnek olyan programok, ahol mindkét fél igénye találkozik egymással. Meg kell érteniük, hogy minden köznevelési intézmény több rendszer része, fontos eleme, s az egész szerkezet csak úgy működhet jól, ha minden elem a maga funkcióját teljesíti.

Ahogy József Attila is írja: „Légy egy fűszálon a pici él. S nagyobb leszel a világ tengelyénél.”²³

²³ József Attila: Nem én kiáltok. in: József Attila költeményei. Helikon Kiadó, Békéscsaba, 1985.128.p.

2. A közösségi szolgálat szervezése önkormányzati szinten

2.1. A közösségi szolgálat fogalmának meghatározása

2.1.1. Törvényi háttér

A 2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről **6.§ (4)** bekezdése rögzíti, hogy az érettségi bizonyítvány kiadásának feltétele az ötven órás közösségi szolgálat elvégzésének igazolása.²⁴ Az Értelmező rendelkezések rész **4§ (14)** bekezdése határozza meg a közösségi szolgálat fogalmát: „közösségi szolgálat: szociális, környezetvédelmi, a tanuló helyi közösségének javát szolgáló, szervezett keretek között folytatott, anyagi érdektől független, egyéni vagy csoportos tevékenység és annak pedagógiai feldolgozása”²⁵ A **97.§ (2)** bekezdése pedig a követelmény hatályba lépésének idejét határozza meg, miszerint a „2016. január 1-je után megkezdett érettségi vizsga esetében kell megkövetelni”²⁶.

2013. évi CXXIX. törvény az oktatás szabályozására vonatkozó egyes törvények módosításáról **36.§**²⁷ -a rendelkezik a Nemzeti Pedagógus Kar feladatairól, a **(7)** bekezdés **a)** pontja pedig a Nemzeti Pedagógus Kar feladatai közé sorolja a közösségi szolgálat szervezését, és az ehhez kapcsolódó tanácsadó és információs rendszer működtetését. Ugyanitt rendelkezik arról, hogy ezek a változtatások a módosított köznevelési törvénybe is bekerülnek a 63/B § (1) bekezdés a) pontjába. Ugyancsak a **36.§** rendelkezik arról, hogy az **Nkt.** kibővül **63/D§ (1)** bekezdéssel, mely a Kar Országos Küldöttgyűlésének kizárólagos hatásköréről rendelkezik, s a bekezdés f) pontjában a közösségi szolgálattal kapcsolatos tanácsadási és ellenőrzési tevékenység szabályozását is az Országos Küldöttgyűlés kizárólagos hatáskörébe rendeli.

20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról **133.§-a** határozza meg a közösségi szolgálat részleteit, annak dokumentációs kötelezettségeit, mentorra, felkészítésre, zárásra vonatkozó szabályokat, egy alkalom minimum és maximum időtartamát stb.. Felsorolja a közösségi szolgálat végzésének lehetséges területeit:

- az egészségügy,

²⁴ A nemzeti köznevelésről szóló 2011.évi CXC. törvény. Magyar Közlöny. 2011. évi 162. szám (december 19.), 39626.p.

²⁵ u.o. 39624. p.

²⁶ u.o. 39685.p.

²⁷ 2013. évi CXXIX. törvény az oktatás szabályozására vonatkozó egyes törvények módosításáról. Magyar Közlöny. 2013. évi 116.szám (július 5.) 63688.p.

- a szociális és jótékonyági,
- az oktatás,
- a kulturális és közösség,
- a környezet- és természetvédelem,
- a katasztrófavédelem,
- az óvodás korú, sajátos nevelési igényű gyermekekkel, tanulókkal, az idős emberekkel közös sport- és szabadidős területén folytatható tevékenység.

Fontos megjegyezni, hogy az egészségügy területén minden esetben, szociális és jótékonyági tevékenység esetén pedig szükség szerint mentort kell biztosítani a rendelet szerint, továbbá az is fontos elem, hogy külső szervezettel és közreműködő mentorral végzett tevékenység esetén együttműködési szerződést kell kötnie az iskolának, mely a felek adatain és kötelezettségein kívül tartalmazza a foglalkoztatás időtartamát, a mentor nevét és feladatkörét is.²⁸

2.2. A közösségi szolgálat elméleti alapja

A közösségi szolgálat elméletének alapjait John Dewey (1859-1952)²⁹ amerikai filozófus -

6. ábra John Dewey
(1859-1952)

az amerikai oktatási rendszer megreformálója, a XX. század nevelés- és társadalomelméleti filozófiájának egyik legmeghatározóbb alakja – munkásságáig szokás visszavezetni. „Demokrácia és nevelés” című munkája a mai napig alapl műnek számít az amerikai pedagógiában.

Szakít a Herbart-féle pedagógiával, tagadja, hogy a pedagógus a „mindent tudó és megmondó”. Véleménye szerint az élet, a társadalom adja a nevelés valódi céljait, mivel a körülmények állandó változásban vannak, a pedagógus, az iskola nem képes arra, hogy az adott helyzetre felkészítse tanulóját. Legtöbb, amit tehet, hogy megtanítja arra, hogy ura legyen önmagának, vagyis reálisan mérje fel a körülményeket, s képes legyen a hatékony cselekvésre. Fontosnak tartja a folytonosság elvét - mely szerint minden tapasztalatnak egymásra kell épülnie, s ez a fejlődés irányába hason - és a kölcsönhatás elvét, miszerint csak akkor tud beépülni a

²⁸ 20/2012. (VIII.31.) Emberi Erőforrások Minisztériuma. A nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról. Oktatási és Kulturális Közlöny. IV. évfolyam, 19. szám (2012. szeptember 28.) 2958-2959. p.

²⁹ A kép forrása: <http://www.biografiasyvidas.com/biografia/d/dewey.htm>

tudás, ha azt konkrét, valós helyzetben használja a tanuló, s erre a helyzetre állandóan reflektál. A herbarti rendőrszereppel szemben ő azt állítja, hogy a tanár feladata csak ennek a folyamatnak az irányítása, koordinálása. Meghatározónak tartja a közösséghez tartozást, úgy véli, hogy ez adja a demokrácia alapját, az iskolát is egy olyan közösségi térnek tekinti, ahol a tanulók a társadalmi problémákra kaphatnak válaszokat.³⁰

7. ábra W. H. Kilpatrick (1871-1961)

Dewey tanítványa, W. H. Kilpatrick (1871-1961)³¹ - aki elsősorban a reformpedagógiákban használt projekt módszeréről (1918) vált ismertté – kiegészíti mestere elméletét azzal, hogy szerinte az életszerű feladatoknak 4 kritériumnak kell megfelelniük:

- érdekes legyen,
- érdemleges legyen,
- új érdeklődést és új információ iránti igényt ébresszen,
- legyen hosszú távú és igazodjon az egyén fejlődési³² üteméhez, mert csak így képes valóban a fejlődést szolgálni.

A mester és tanítvány mellett még érdemes megemlíteni David A. Kolb (1871-1961)³³ tapasztalati tanuláselméletét. Kolb közösséget vállal Dewey-val. Az alábbi ábra is jól érzékelteti, hogy Kolb körkörös mozgás formájában képzei el a tapasztalati tanulás folyamatát, melynek elemei a következők:

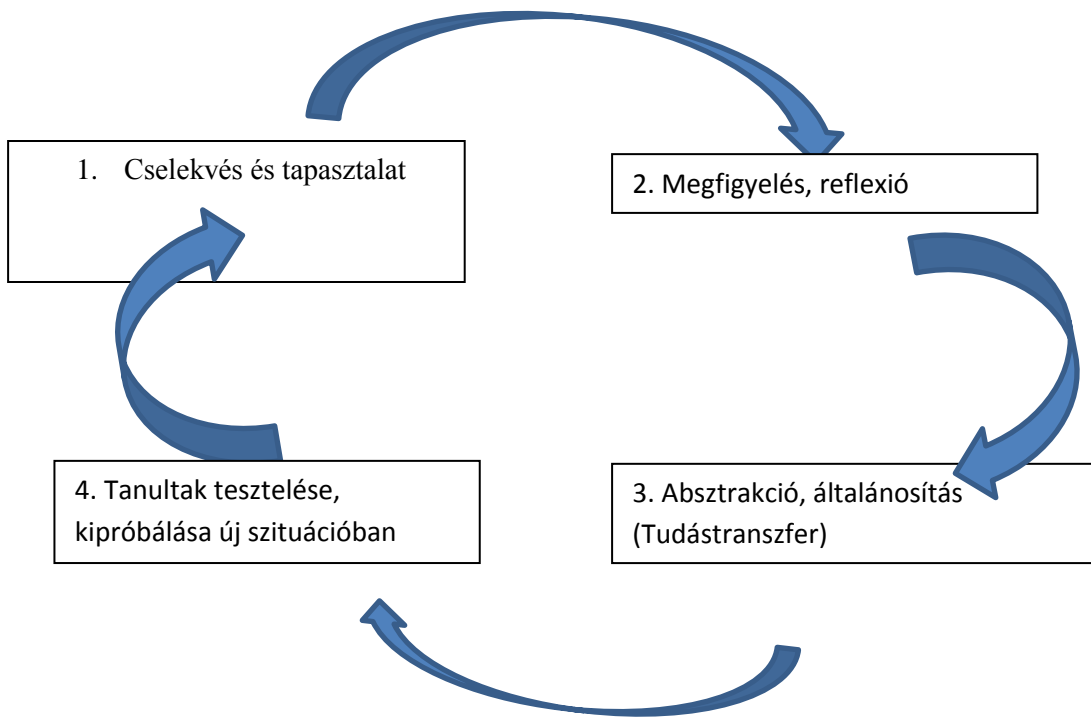
8. ábra D. A. Kolb (1871-1961)

- „itt és most”, konkrét tapasztalatszerzés, szituáció,
- tapasztalatszerzés megfigyelése, reflektálás,
- elvont fogalmak, elképzelések alkalmazása a reflexió alapján,
- fogalmak, elképzelések alkalmazása, kipróbálása új szituációban.

³⁰ Pukánszky Béla -Németh András: Neveléstörténet. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt. Budapest, 1996. (www.mek.oszk.hu/01800/01893/html/10.htm) (letöltés ideje: 2014. március 27. 11.55.)

³¹ A kép forrása: http://sitios.itesm.mx/va/dide2/tecnicas_didacticas/aop/personajes2.htm

³³ A kép forrása: <http://www2.rgu.ac.uk/celt/pgcerttlt/how/how4c.htm>

9. ábra D. A. Kolb tapasztalati tanuláselméletének modellje (Forrás: saját szerkesztés)

2.3. Közösségi szolgálat az Amerikai Egyesült Államokban

A közösségi szolgálatot az Amerikai Egyesült Államokban az 1980-as években kezdték bevezetni a fiatalok közügyek és az őket körülvevő közösségek iránt tanúsított érdektelensége miatt. Az USA-ban nagy hagyományai vannak az önkéntes munkának, a felmérések viszont azt mutatták, hogy a fiatalabb generáció alig vesz részt ilyen tevékenységben. A „service-learning” (szolgálati tanulás, szolgálattan) kifejezést Robert Sigmon és William Ramsey írta le először 1967-ben. A legtöbb meghatározás alapját Robert Simon 1979-es definíciója adja, melynek legfontosabb eleme, hogy a szolgálat nemcsak a kedvezményezett részére hoz eredményt, hanem a szolgálatot végző is profitál belőle.

Az iskolai bevezetés után a 90-es években számos kutatás készült, mely a „service learning” hatását vizsgálta. A tanulókra gyakorolt hatás mellett mérték azt is, hogy mik egy sikeresnek mondható programnak a legfontosabb kritériumai.

A következő követelményeket fogalmazták meg a tevékenységekkel kapcsolatban:

- legyen értelme és illeszkedjen a diákok egyéniségéhez,
- **tanulási célokat szolgáljon (kompetenciák vagy elmélet szintjén),**
- **állandó reflektálás kísérje** (Ild. Kolb elméletét),
- segítse elő a másság elfogadását,

- **a fiatalok maguk szervezzék meg a tevékenységet** (tervezés, végrehajtás, értékelés),
- **közösségi igényre irányuljon,**
- a kitűzött célok teljesülését folyamatosan nyomon kövessék,
- fontos a folytonosság, a megfelelő időtartam és intenzitás.

A 2011-ben publikált felmérés-elemzések már nemcsak azt tartalmazzák, hogy milyennek kell lennie egy programnak, hanem 63 „service learning” tevékenység vizsgálata alapján, kontroll csoporttal összevetve – azt is kimutatták, hogy a diákok, akik részt vettek a programokon, milyen területen mutattak jelentős fejlődést. A következőket nevezték meg:

- önismeret és önbizalom,
- iskolához és a tanuláshoz való hozzáállás,
- állampolgári elköteleződés,
- szociális készségek,
- iskolai teljesítmény.

A módszertani elvárások tekintetében a korábbi kutatási eredmények közül 4 elemet emeltek ki:

- tanulási célokhoz kapcsolódjon,
- állandó reflektálás szükséges,
- a fiatalok dönthessenek,

a közösséggel való kapcsolat fontosságát. (A korábbi felsorolásban félkövér kiemeléssel jeleztem ezeket.) Jól látható, hogy a Dewey és Kolb által megjelölt elemek szerepeltek a megfogalmazott követelményekben leginkább.

10. ábra R. Baden-Powel (1897-1941)

2.4. Az iskolai közösségi szolgálat „előzményei” Magyarországon

A közösségi szolgálat magyar előzményei között természetesen első helyen a cserkészmozgalmat kell megemlíteni, mely szintén Amerikából indult, Robert Baden-Powel (1897-1941)³⁴ angol tábornok (közismert nevén:BiPi) 1907-ben fogalmazta meg a cserkészek 10 pontját. A mozgalomról fontos megemlíteni, hogy önkéntes, valláserkölcsi alapon szerveződik, a

³⁴ Kép forrása: http://hu.wikipedia.org/wiki/Robert_Baden-Powell

vezetők semmilyen ellenszolgáltatást nem kapnak, független minden politikai párttól. Legfontosabb jelszavai a nevelés, önnevelés és az ezekből fakadó fejlődés. A magyar cserkészmozgalom 1912. december 28-án Budapesten alakult meg, s hamarosan nemzetközileg is elismert mozgalommá nőtte ki magát, maga Bi-Pi is így nyilatkozott róla: „Az ideális cserkészzet, amilyenek én a cserkészzetet elképzelem, az, amelyet a magyarok csinálnak.” 1945 után a kommunista párt mindent elkövetett, hogy a cserkészmozgalmat beillesse a magyar úttörőmozgalomba, de próbálkozásai kudarcot vallottak, így 1948-ban fasisztabarát ifjúsági egyesületnek minősítette, és megszüntette. Illegálisan azonban tovább működött, s 1989-től vált újra hivatalos szervezetté. A cserkészzet valójában egy életformát jelent, tehát nemcsak egy-egy akcióhoz vagy akciósorozathoz köthető. Továbbá alapvető különbség a cserkészzet és a közösségi szolgálat között, hogy – mint már említettem – a cserkészzet ideológiai alapon szerveződik, „A cserkészek Isten országát építik.”³⁵

A II. világháború után létrehozott úttörőmozgalom számos elemet használt fel a cserkészmozgalomból, „Az úttörők 12 pontja” helyenként szó szerinti fedésben van a cserkészek 10 pontjával. A leglényegesebb különbség azonban az, hogy nem politikamentes, a kommunista párt ideológiáját hivatott terjeszteni. Meg kell azonban említeni, hogy a közel félszázados fennállása alatt nagyon nagy változáson ment át.

A kezdeti „ideológiai agymosás” után a haza és a lakóhely megismerése, a helyi közösségekért végzett munka, a meglévő értékek megőrzése, Petőfi Sándor életművének megismerése, a helyi csapatok belső életének színesítése került egy-egy meghirdetett mozgalom középpontjába. A politikai felhang tehát egyre inkább háttérbe szorult, megmaradtak viszont a keretek, s a keretek biztosította lehetőségek. Be kell vallanom - bár ideológiailag neveltetésem okán soha nem tudtam azonosulni a mozgalommal – tanításom során többször nosztalgiával gondoltam kisdobos- és úttörőveimre, ami leginkább kirándulásokból, az idősek segítségével állt, igaz egy kis falusi iskola kapuin belül bizonyára kevésbé érvényesültek a párt ideológiai utasításai. Egyet kell értenem Matolcsi Zsuzsa megállapításával: „Az úttörőmozgalom átalakulása, jelentőségének lényeges csökkenése, „utódszervezeteinek” ismeretlensége, mára csaknem megszűnése üresen

³⁵ Százesztendő a cserkészmozgalom. in: Keresztény Értelmiségiek Szövetségének honlapja. <http://www.keesz.hu/?q=node/1414> (letöltés ideje: 2014.03.28. 14.30)

hagyta az iskolák nagy részét a közösségépítő foglalkozások és a másokért tevékenykedés szempontjából.”³⁶

Ha országos szinten nem is, de helyi szinten vannak és voltak kezdeményezések erre vonatkozóan. Érdeemes megemlíteni a szentlőrinci iskolakísérletet, az ebből kifejlődő 4 H mozgalmat (Head-Heart-Hand-Helth), a munkálkodva tanulás elvét, az Ifjúsági Vöröskereszt tevékenységét.

Jól látható tehát, hogy az ifjúsági önkéntesség, a közösségi szolgálat gondolata nem előzmény nélküli a rendszerváltás utáni időszakban sem. Érdeemes megemlíteni azokat a köznevelési intézményeket, melyeknek falai között évek óta szervezett keretek között folyik önkéntes munka: a budapesti Karinthy Frigyes Két Tanítási Nyelvű Gimnáziumban a KEKSZ-program (kreativitás-erőbedobás-közösségi szolgálat), a szintén budapesti Berzsenyi Dániel Gimnáziumban szeretetszolgálat címen, a Miskolci Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium falai között szociális karitatív munka néven, a sárvári Tinódi Gimnáziumban, a budapesti Alternatív Közgazdasági Gimnáziumban, a Waldorf gimnáziumokban és számos más főleg egyházi iskolában.

Fontos megemlíteni a Nemzeti Erőforrás Minisztérium Oktatásért Felelős Államtitkársága által meghirdetett „Társ-program 2011” pályázatot, mely minden várakozást felülmúló érdeklődést váltott ki. A beérkezett 355 pályázat közül 146-ot fogadtak el. A pályázat arra irányult, hogy 9-12. évfolyamon 30 órás közösségi szolgálatot kellett megszervezni tanórán kívüli tevékenység formájában. A szakmai program elbírálásakor a legfontosabb szempontok a következők voltak:

- a közvetlen környezet valós problémájára adjon választ,
- minden elemében az önkéntesség elve érvényesüljön,
- a szociális kompetenciák fejlesztése tapasztalati tanulás útján valósuljon meg,
- célkitűzései legyenek reálisak, kapcsolódjanak a helyi erőforrások és hagyományok biztosította keretekhez,
- a kölcsönösség elve és a partneri viszony érvényesüljön a diákok és a pedagógusok, valamint a projekt más résztvevői között,
- fenntarthatósága és folytathatósága abban az esetben is biztosítható legyen, ha az elnyert források már felhasználásra kerültek,

³⁶ Matolcsi Zsuzsa: Iskolai közösségi szolgálat, mint pedagógiai eszköz. in: Neveléstudomány. 2013/4. 74. p. http://nevelstudomany.elte.hu/downloads/2013/nevelstudomany_2013_4_70-83.pdf (letöltés ideje: 2014.01.31 18.30.)

- a programot a pályázó civil szervezettel, helyi önkormányzattal, vagy más nevelési-oktatási intézménnyel együttműködésben valósítsa meg.³⁷

A pályázat során megvalósított programokról készült tájékoztatók a Bodó Márton, Karm Alfréd, Kormos József által szerkesztett „Iskolai Közösségi szolgálat. Társ-program” című NEFMI Oktatásért Felelős Államtitkársága által kiadott kötetben megtalálhatók, s nagy segítséget nyújthatnak a köznevelési intézmények számára a saját közösségi szolgálatok szervezésében.

2.5. A közösségi szolgálat mint kötelező szolgálat

A közösségi szolgálatnak az oktatási rendszerbe való bevezetését felmérések, mintaprogramok, önkéntes tevékenységet folytató szervezetekkel, köznevelési intézményekkel folytatott egyeztetések, párbeszéd előzte meg. Ezeket végignézve felvetődik néhány kérdés a megvalósítással kapcsolatban.

A közösségi szolgálat bevezetésének gondolatát minden szervezet nagyon nagy örömmel üdvözölte, hiszen felmérések sora erősítette meg azt a tényt, hogy a társadalmi felelősségvállalás a fiatalabb generációból hiányzik leginkább. A Nemzeti Önkéntes Stratégia³⁸ tervezetének anyagából kiderül, hogy a magyarországi önkéntes mozgalom még elég gyerekcipőben jár. Ennek egyik oka, hogy a szocializmus alatt az állam privilegizálta azt, s így kiszorította (tevékenységének elsorvasztásával) a civil szervezeteket és az egyházakat, továbbá összemosta az önkéntesség és a társadalmi munka fogalmát. A társadalmi munka megítélése ennek köszönhetően többnyire negatív, az ingyen munkával azonosítják. A rendszerváltás után éppen ezért csak nehezen szerveződött újra az önkéntes mozgalom, annak ellenére, hogy a kormányok is próbálták népszerűsíteni. Leginkább említésre méltó eredmény talán a TÁMOP 5.5/2/09/01 pályázat keretében létrejött önkéntes centrumok megalakulása volt. Az önkéntes tevékenység elterjedésében nagy szerepe volt a 2011. évnek, melyet az Unio az önkéntesség nemzetközi évének szentelt. Nagy az eltérés azonban az önkéntesek korcsoportos megoszlását illetően, Magyarországon jellemzően a 30-50 év közötti korosztály végez ilyen jellegű tevékenységet, míg a fiatalabb és az idősebb korosztály részvétele meglehetősen alacsony. A stratégia-tervezet SWOT analízisében a gyengeségek között említi az önkormányzatok

³⁷ Bodó Márton, Karm Alfréd, Kormos József (szerk.): Iskolai Közösségi szolgálat. Társ-program. NEFMI – Oktatásért Felelős Államtitkárság., Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2011. 24.p.

³⁸ Nemzeti Önkéntes Stratégia. (tervezet) megnyitható: <http://www.onkentes.hu/cikkek/nemzeti-onkentes-strategia> (letöltés:2013.12. 28.17.00)

érdektelenségét a kérdéssel kapcsolatban. Úgy véli, hogy alig nyújtanak támogatást az önkéntes programok szervezői és segítői számára, mivel nem számolnak az önkéntesség társadalmi értékével és az abban rejlő lehetőségekkel.³⁹ A stratégiai célok között megjelenik az önkéntesség oktatási rendszerbe való beemeléseinek szükségessége, felhívja a figyelmet arra a tényre, ha a szociális érzékenység fejlesztése minél korábbi életszakaszban kezdődik meg, annál inkább elvárható, hogy beépül a személyiségbe. Elengedhetetlenül fontosnak tartja azonban, hogy ezt a munkát megfelelően felkészült és megfelelő háttértudással rendelkező mentorok segítsék. Továbbá veszélyforrásként ítéli meg a szociális és az egészségügyi intézményrendszer rugalmatlanságát, kompetenciahiányát az önkéntesek fogadásával szemben. Éppen ezért kiemeli – a SWOT analízisben megállapítottakkal összhangban – a következőt: „Az önkéntességet koordináló rendszer tervezése során szükséges, hogy egy lokális szintig terjedő, összehangolt rendszer alakuljon ki. Ez lehet garancia arra, hogy a párhuzamos és esetenként pazarló, illetve a szükségletekhez nem megfelelően igazodó önkormányzati ellátásokat kiszűrje, illetve, hogy az igényekhez minél teljesebben igazodjék.”⁴⁰

Az elmúlt három és fél év önkormányzatnál eltöltött tapasztalataim alapján – sajnos – el kell ismernem a tétel helyességét, s visszatérve dolgozatom első részének témájához, ezzel is csak megerősíteni tudom, hogy minden önkormányzatnak újra kell gondolnia szerepét, s valóban saját helyi önkormányzatává kell válnia, az „önkormányzás” legfontosabb feltétele pedig a terület pontos ismerete, a párhuzamok megszüntetése vagy azok egysátozás rendszerbe történő terelésével az egyes tevékenységek felerősítése, koordinálása.

A fiatalokat is fogadó, önkéntes tevékenységet folytató szervezetek - mint már említettem - nagy örömmel fogadták a közösségi szolgálat oktatási rendszerbe való beillesztésének gondolatát. Érdeemes azonban végiggondolni bevezetésével kapcsolatos javaslataikat, megjegyzéseiket.

Az Önkéntes Központ Alapítvány, az Önkéntes Centrumok hálózata, a Magyar Vöröskereszt, a Demokratikus Ifjúságért Alapítvány egyértelmű javaslata, hogy ne „büntetesként”, hanem motiváló erőként, fokozatosan kerüljön bevezetésre a közösségi szolgálat. Hiszen éppen azzal tehető vonzóvá a fiatalok számára, ha jutalompont jár érte az egyetemi felvételinél, vagy ha előnyt jelent egy állásinterjún, akkor már nem külső, hanem belső kényszer hatására választja ezt a lehetőséget a tanuló. Lássuk be, ha pedagógiai

³⁹ Nemzeti Önkéntes Stratégia. (tervezet) megnyitható: <http://www.onkentes.hu/cikkek/nemzeti-onkentes-strategia> (letöltés:2013.12. 28.17.00), 16.p.

⁴⁰ u.o. 21-22.p.

eszközként akarjuk alkalmazni, akkor a megfelelő pedagógiai eszközökkel célszerű bevezetni! Emellett nem elhanyagolható érv a fokozatos bevezetés mellett az sem, hogy a kísérleti időszak alatt a rendszer negatívumai kiküszöbölhetőek lettek volna, kiépült volna egy országos képzési, módszertani rendszer, amely biztosította volna a program megfelelő szakmai működését. Történelmi kitekintésünk során jól láthattuk, hogy a „kommunista szombatok” nem használtak, hanem ártottak az önkéntesség magyarországi mozgalmának. A másik javaslat, észrevétel, ami minden véleményező szervezetnél megjelenik, éppen az előbb említett feltételrendszer: a fogadó szervezetek megfelelő száma, megfelelő szakmai felkészültsége a diákok fogadására, mentorok számára akkreditált képzési program beindítása stb.

Sajnos, féltő, hogy éppen ennek a két fontos elemnek a hiánya lesz az oka annak, hogy – rövidtávon szinte biztosan – a közösségi szolgálat nem váltja be a hozzá fűzött reményeket. Hiszen gondoljunk csak bele, az elméleti résznél azt a kritériumot emeltük ki sikerességével kapcsolatban, hogy ne csak a kedvezményezett, hanem a szolgálatot tevő részére is hozzon eredményt, mindketten profitáljanak belőle. S ennek egyik fontos feltétele, hogy minden diák a saját egyéniségének megfelelő tevékenységet választhassa, márpedig tapasztalatom szerint kevés iskola, tanuló teheti meg ezt jelenleg.

Pozitívként kell azonban megemlíteni, hogy a javaslatok közül számos teljesült, így például a tevékenységi körök elég körülhatároltnak tekinthetőek, külön honlap foglalkozik a közösségi szolgálattal, ahonnan a szervezéssel kapcsolatos legfontosabb dokumentumok letölthetők, számos jó gyakorlatot fellelhetünk, ezen keresztül regisztrálhatnak a szervezetek, intézmények, ami előbb-utóbb egy szélesebb adatbázis létrejöttét is eredményezi.

A többi javaslat a szervezéssel kapcsolatos, melyek ugyan az iskolákra vonatkoznak, de mindenképpen elengedhetetlennek tartom, hogy ezek központilag, irányítottan, akár utasításban kerüljenek el az iskolákhoz, hiszen ezek azok az elemek, melyek az előbb említett feltételek mellett a program sikerességét vagy sikertelenségét is jelenthetik. Úgy vélem, iskolai szinten kevés információ áll rendelkezésre – ami persze a tanárok érdektelenségét is jelentheti – a közösségi szolgálat eszmei háttérével kapcsolatban.

További, elsősorban szervezéshez, helyi, intézményi szinthez kapcsolódó elvárások a közösségi szolgálattal kapcsolatban:

- **Mentor** (koordinátor) személye – lehet pedagógus, a fogadó intézmény munkatársa, fontos, hogy legyen tapasztalata a fiatalokkal való foglalkozásban. A Társ-programban részt vevő szervezetek közül többen a

pedagógus személyét tartották a legmeghatározóbbnak a projekt sikerességét tekintve. Számos helyen elhangzik az a javaslat is, hogy szükséges a koordináló tanár, mentor motivációjának biztosítása, akár órakedvezményel, akár anyagi elismeréssel vagy valamilyen más módon.

- Fontos a **felkészítés**, a megfelelő tájékoztatás. Ez inkább a fogadó intézmény feladata, de az iskola felelőssége. Számos olyan terület van, ahol elengedhetetlen, hogy a tanulók megfelelő előismeretekkel rendelkezzenek. Ez egyrészt felkészíti, ráhangolja őket a tevékenységre, másrészt megtanítja őket, hogy hogyan lehet bizonyos helyzeteket kezelni, milyen bánásmódot igényel bizonyos szociális réteggel, közeggel való kapcsolat.
- A **tervezhetőség**, rendszeresség. (Lsd. Dewey elméletében a folytonosság követelményét!)
- **Értékelés, megbeszélés, célok pontos megfogalmazása**, reflektálás. Minden program elengedhetetlen feltételnek tekinti. Hiszen a tanuló is akkor fedezheti fel, hogy mit is profitált ebből a tevékenységből, ha objektív megfigyelőként beszámol róla, értékeli. Feldolgozásának számtalan módja lehet. Az osztályfőnökkel folytatott párbeszédetől kezdve az osztály- iskolaközösség számára bemutatott prezentáción keresztül sok minden elképzelhető. Több intézmény, ahol évek óta folyik „önkéntes” munka, elengedhetetlennek tartja, hogy a szülőket is bevonják a közösségi munka élménybeszámolójába, hiszen ezzel a szülő-gyermek kapcsolatban is új dimenziók jelenhetnek meg. A Nemzetközi Érettségi Program tartalmazza azt a követelményt, miszerint a diákoknak bizonyítaniuk kell az eredményeket valamilyen formában, illetve az elején pontosan meg kell fogalmazniuk az elérni kívánt célokat. Nemcsak egyszeri, hanem folyamatos reflektálást vár el a tevékenység végzése során, a következőket vizsgálják: erősségek, fejlesztendő területek, új kihívások, új készségek, más aspektus.⁴¹
- **Választási lehetőség.** – A tanulónak magának kell kiválasztania a személyiségének megfelelő tevékenységet, hiszen azt fogja jól csinálni,

⁴¹ Nemzetközi Érettségi Program folyik Magyarországon például a Karinthy Frigyes Két Tanítási Nyelvű Gimnáziumban már 20 éve. A program közel 150 országban elfogadott, 40 órás „önkéntes” munkát kell végezniük a diákoknak pontosan meghatározott célok mentén.

amit szeret. Ez persze azt feltételezi, hogy valóban van lehetősége választani. Minél szélesebb a kínálat, annál valószínűbb, hogy sikeres lesz a választás. Ezért is tartom fontosnak például az önkormányzatnak a koordináló szerepét.

Jól láthatjuk, hogy a magyar tapasztalatok nagy vonalakban egybeesnek az amerikai kutatások eredményeivel. Fontos tehát ezek ismertetése, hogy minél rövidebb idő alatt lehessen sikeres a program.

11. ábra A sikeres közösségi szolgálat legfontosabb feltételei (Forrás: saját szerkesztés)

2.6. A közösségi szolgálat szervezése és menedzselése Ferencvárosban

2.6.1. Az önkormányzat lehetséges feladatai a közösségi szolgálat szervezésében

Dolgozatom első és második fejezetének összekapcsolódási színtere ez a fejezet. Az első fejezetben leírtak szellemében úgy gondolom, hogy az önkormányzatok nem vonulhatnak ki az oktatás-nevelés területéről, többek között azért sem, mert „ifjúsági feladatok” címszó alatt kötelező, valójában még ugyan körülhatárolatlan kötelező feladatai is vannak az Möt. szerint. Ezek között – véleményem szerint – szerepelnie kell a területén található iskolák közösségi szolgálatának megszervezésében való részvétel is. A részvétel formája természetesen többretű és többszintű is lehet: közvetítő, koordináló, engedélyező stb..

A második fejezet korábbi pontjaiban a közösségi szolgálat elméleti hátterének felvillantásával, a törvényi rendelkezések összegyűjtésével, a külföldi és hazai hasonló programok rendszerének, felépítésének, kereteinek bemutatásával arra is kerestem a

választ, hogy mely területeken, pontokon lehet fontos, hogy az önkormányzat bekapcsolódjon a közösségi szolgálat szervezésébe. Ezek közül a következőket tartom a legfontosabbnak:

- Az önkormányzat által fenntartott szociális, egészségügyi, nevelési, kulturális intézményeiben lehetőséget biztosítson a közösségi szolgálat teljesítésére.
- Igény esetén az adott területen jártas, lehetőség szerint fiatalokkal szót értő mentort biztosítson az iskolák számára a feladatra való felkészítés során.
- Hívja fel a területén levő azon civil szervezetek, intézmények, vállalatok figyelmét a közösségi szolgálat lehetőségére és fontosságára, akikkel kapcsolatban van.

2.6.2. Közösségi szolgálat Ferencvárosban

2.6.2.1. Célok

A társadalmi felelősségvállalás, a helyi közösségi életben való aktív részvétel, a társadalmi szolidaritás, szociális érzékenység, az önkéntes munka iránti fogékonyság fejlesztése, erősítése a közösségi szolgálat szervezésében vállalt koordináló önkormányzati szerep gyakorlásával.

A program célterületei szerint:

- A fiatal generáció
 - A közösségi szolgálaton keresztül a helyi közügyek iránti érdeklődés felkeltése, bevonásuk annak aktív alakításába.
 - A fiatalok személyiségének, demokratikus készségeiknek fejlesztése:
 - önbizalom, önértékelés
 - empátia
 - felelősségvállalás
 - együttműködés
 - érzelmi intelligencia
 - kommunikáció
 - döntéshozatal
 - problémamegoldás
 - kreativitás terén.
 - Az önkéntes tevékenység iránti érdeklődés felkeltése.

- Kerületi középiskolák
 - A közösségi munka szervezésében való részvétel: a teljesítés helyszíneinek felkutatásával, a végzett tevékenységet jól ismerő, aziránt elkötelezett szakemberek, mentorok biztosításával.
- Kerületi intézmények, szervezetek, vállalatok
 - Önkormányzati intézmények „érzékenyítése” az önkéntes munka és a közösségi szolgálat fogadására.
 - Kerületi civil szervezetek,
 - kerületi egyházak,
 - kerületi vállalatok bevonása a közösségi szolgálatba.

2.6.2.2. Helyzetelemzés

Ferencváros Önkormányzata – mint már említettem az „Oktatás- és ifjúságügy Ferencvárosban” című fejezetben is – az oktatási rendszerben betöltött szerepváltozásokra keresi és kereste az adekvát válaszokat, ennek kapcsán már a törvény hatályba lépése előtt kezdett el foglalkozni a közösségi szolgálat kérdésével, kötelező ifjúságügyi feladatként kezelte azt. Feltérképezte a rendelkezésre álló lehetőségeket.

Önkormányzati feladatellátás mint a közösségi szolgálat lehetséges színtere

Első körben természetesen a saját hatáskörünkbe tartozó lehetőségeket vettük számba, felkerestük szociális, nevelési, egészségügyi és kulturális intézményeinket.

Legnagyobb fogadókészséget a szociális intézmények mutattak. A következő szervezetek ajánlottak fel tevékenységeket: a Családsegítő Szolgálat, a Gyermekjóléti Központ, az Ifjúsági Iroda, a Gyermekek Átmeneti Otthona, a Szociális Szolgáltató Központ.

A kerületi óvodák is könnyen megértették, hogy a kezdeti többletmunka után sokat profitálhatnak a programból, szint visznek az óvodai életbe, s nem utolsó sorban közelebb hozzák a két generációt egymáshoz, esetleg pályaválasztásukban segíthetik a fiatalokat.

Sajnos kulturális intézményünk elsősorban a többletmunkát látta benne, s bár szerepelnek önkormányzati kínálatunkban, elkötelezettségük kérdéses.

Egészségügyi intézményünk teljesen elzárkózott a feladat/lehetőség elől.

Civil szervezetek

Ferencváros területén számos civil szervezet működik, az Önkormányzat jelentős anyagi ráfordítással támogatja őket pályázatok, kedvezményes bérleti díjú helyiségek biztosítása, civil fórumok működtetése stb. útján. A Képviselő-testület által közhasznúvá nyilvánított szervezetek kedvezményes díjon bérelhetnek önkormányzati tulajdonban levő helyiségeket. A korábbi vezetés ezt a kedvezményt nem kötötte pontosan körülhatárolt feltételekhez. Az elmúlt három év során sikerült ezeknek a civil szervezeteknek többségével együttműködési megállapodásokat kötnünk. A szervezeteket arra ösztönöztük, hogy a már meglévő kerületi koncepciók (idősügyi, ifjúságügyi, esélyegyenlőségi) megvalósításához kapcsolódjanak úgy, hogy figyelembe veszik saját tevékenységeiket, lehetőségeiket. A vállalt feladatok teljesítése nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy 2013-ban Ferencváros Önkormányzata elnyerte az Idősbarát Önkormányzat Díjat, hogy ifjúságügy terén számos tevékenységet minimális költséggel tudunk megvalósítani (pl. közösségi terek biztosítása, rendhagyó irodalom órák, újságszerkesztőségbe való látogatás stb.). Az együttműködés során szoros kapcsolatot tudunk kialakítani számos civil szervezettel, egyre jobban otthonuknak tekintik Ferencvárost, színesítik annak életét, s az önkormányzat is igyekszik támogatni munkájukat.

Megkeresésünket örömmel fogadták, hiszen számukra legismertebb az önkéntes munka fogalma, társadalmi haszna, s az egyénre gyakorolt pozitív hatása.

Vállalatok, intézmények

A Ferencvárosban található vállalatokkal, intézményekkel való aktívabb kapcsolat kialakítása az önkormányzat és a politikai vezetés egyik fontos feladata. Ennek egyik előfeltétele az önkormányzati területek közötti összhang megteremtése.

Vállalatok bevonása a közösségi szolgálat megvalósításába talán sokak számára nehezen megvalósítható ötletnek tűnik, pedig Molnár-Bánffy Kata, a MOL-csoport volt szponzorációs vezetője is rávilágít arra, hogy nagyon is valós vállalati szükséglet elégítenek ki a jól megírt, megtervezett közösségi szolgálatos programok.⁴² A CSR (Corporate social responsibility) vagy társadalmi, vállalati felelősségvállalás szemlélete ma már Magyarországon is kezd meghonosodni. A hazánkban jelenlevő nemzetközi vállalatok

⁴² Molnár-Bánffy Kata: Iskolai önkéntesség – vállalati segítséggel. In: Bodó Márton, Karm Alfréd, Kormos József (szerk.): Iskolai Közösségi szolgálat. Társ-program. NEFMI – Oktatásért Felelős Államtitkárság, Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2011. 12-23. p.

helyi képviselőin kívül egyre több magyar vállalkozás is magáénak vallja. A szemlélet terjedését segíti az évente megrendezett CSR Piac, illetve az évente odaítélt CSR Díj is.

Egy önkormányzati szinten összefogott, közösségi szolgálat keretei között megvalósított program nyilvánvalóan nagyobb érdeklődést válthat ki egy vállalatnál, mint ha az iskolák külön-külön keresnék meg őket. A projekt nagysága a vállalat fogadókészségétől és elkötelezettségétől is függ: szponzoráció, önkéntes részvétel a programban a vállalati dolgozók részéről, kommunikációs segítség stb..

Egyházak

Ferencváros Önkormányzata kiemelt partnerként tekint a kerületben található történelmi egyházak helyi képviselőire. 2012-ben létrehozta a Ferencvárosi Egyházi Kerekasztalt, mely negyedévente ülésezik, aktuális problémákat, az együttműködés formáinak hatékony kidolgozását tartja szem előtt. Kulturális téren mondható leghatékonyabbnak a kapcsolat, de az eltelt két évben a szociális együttgondolkodás téren is történtek előrelépések.

A történelmi egyházak bevonása azért is fontos, mert ők rendelkeznek megfelelő tapasztalattal az önkéntes tevékenységek végzésében.

A közösségi szolgálat már működő területe: az idősügy

Ferencváros Önkormányzatának Képviselő-testülete a 2012. június 7-i ülésén fogadta el a kerület ifjúsági és idősügyi koncepcióját is. A két koncepció megvalósításának felügyeletét a területért felelős alpolgármester az én hatáskörömbe utalta. A két koncepció párhuzamos

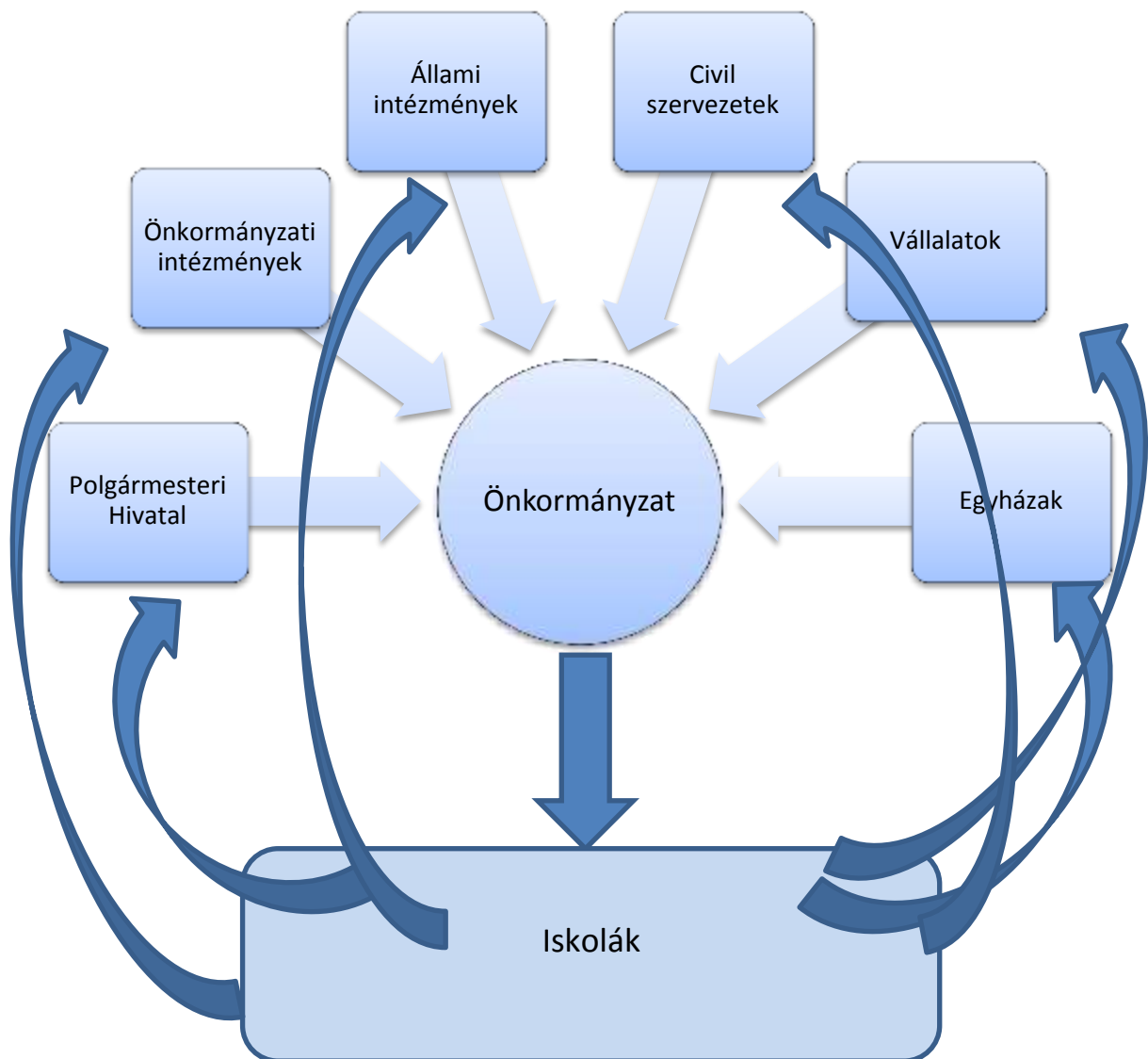
12. ábra Számítógép-használati tanácsadás időseknek a közösségi szolgálat keretei között (saját forrás)

megvalósítása lehetővé tette a két terület szoros összekapcsolását. Az idősügyi koncepció négy célkitűzése között szerepel a generációk közötti kapcsolat kialakítása, segítése. A koncepció megvalósításának féléves értékelésénél, s a következő félév prioritásának meghatározásánál kiemelt szerepet szánunk ennek a területnek. Ez tette lehetővé, hogy a közösségi szolgálat törvényi előírásával szinte egy időben elkezdtük annak bevonását az idősügyi programok megvalósításába. Ennek köszönhetően a középiskolások minden nagyobb idősügyi programunkon jelen vannak, többnyire hosztesz szerepet látnak el: fogadják az időseket, segítenek az eligazodásban,

beszélgetnek velük, a Szent-Györgyi Albert Általános Iskola és Gimnáziummal közösen internet-használati tanfolyamot indítottunk, jelenleg 50 fő képzése folyik, de folyamatosan indítjuk képzéseinket, ahol a diákok személyes segítséget nyújtanak az idős embereknek, hetente két alkalommal két helyszínen Belső-és Középső-Ferencvárosban) számítógép-és mobilhasználati tanácsadást tartanak a közösségi szolgálatot végző tanulók az 50 év feletti kerületi lakosok részére, ezeken a tanácsadásokon felnőttek, tanárok vagy önkormányzati szakemberek már alig vannak jelen, a szóbeli felmérések szerint a résztvevők nagyon jónak és hasznosnak tartják a kezdeményezést, a diákok is pozitív tapasztalatokról számoltak be. Lassan ezeknél a programoknál elérjük azt, hogy a diákok maguk szervezik, irányítják és alakítják tevékenységüket, mi csak a kereteket biztosítjuk számukra.

Előkészítés alatt áll a „Segítünk nagyit!” programelem házi segítségnyújtásra való kiterjesztése is. Szándékaink szerint a diákok segítenének az idős embereknek bevásárlásban, gyógyszerkiváltásban, programokra kísérik őket igény esetén, illetve egyszerűen csak beszélgetnének velük. A diákok nagy izgalommal várják már ezeket a lehetőségeket is.

A program egyben mintaként is szolgál a közösségi szolgálat széles körű szervezésének beindításához. Jelenleg egy iskolával, a Szent-Györgyi Albert Általános Iskola és Gimnáziummal együttműködve valósítjuk meg az idősprogramokat, illetve biztosítjuk számukra azokat a lehetőségeket, melyeket a későbbiek során minden kerületi iskola számára biztosítani kívánunk. Az év végére tervezett értékelés során levont következtetések nagymértékben befolyásolják majd a program további működtetésének módját. Remélhetőleg ennek a „minta-programnak” a tapasztalatai nyomán kevesebb fennakadás lesz a program teljes beindításakor.

13. ábra Az önkormányzat koordináló szerepe a közösségi szolgálat szervezésében (Forrás: saját szerkesztés)

SWOT-analízis

A szükségletfelmérés egyik igen lényeges eleme a projekt háttérét adó intézménynek, szervezeteknek, szolgáltatásoknak az elemzése. A SWOT-analízis helyzetértékelésre és problémamegoldásra használt módszer, mely számba veszi azokat az erősségeket, melyekre a fejlesztés alapozható, a fejlesztést gátló belső tényezőket, adottságokat: a gyengeségeket, azokat a kívülről jövő lehetőségeket, melyek segíthetik, ösztönözhetik a projektet, illetve a veszélyeket, melyek kívülről akadályozhatják a program sikerességét.

<p><u>Erősségek</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • ifjúságügy magas szintű ellátása a kerületben • önkormányzati szociális intézmények elkötelezettsége a program iránt • működő mintaprogram • már létező programelemek • jó kapcsolat, szoros együttműködés civil szervezetekkel, egyházakkal • korábbi kapcsolat, fórum megléte a kerületi iskolák vezetőivel, diákjaival (Oktatási és Ifjúságügyi Kerekasztal, FEGYIÖK) 	<p><u>Gyengeségek</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • szűkös rendelkezésre álló anyagi forrás • szűk kapcsolatrendszer a kerületi vállalatokkal • egészségügyi, kulturális intézmények alacsony elkötelezettsége • egyes önkormányzati területek közötti gyenge összhang • a polgármesteri hivatal érdektelensége az önkéntesség intézményével szemben
<p><u>Lehetőségek</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • törvényi szinten előírt kötelező feladat- erős motiváció az iskolák részéről a megvalósításban • civil hálózat megerősítésének igénye nemzeti szinten • az önkéntes mozgalom megerősítésének igénye országos, nemzetközi szinten – ezen belül is kiemelt célcsoport a fiatalság • a témában megjelenő pályázatoknál nagy előny az önkormányzati támogatás • a vállalati CSR jelentőségének növekedése 	<p><u>Veszélyek</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • a tanulók motivátlansága a kötelező jelleg miatt • az iskolák motivátlansága a hiányzó források miatt • a mentortanárok, osztályfőnökök motivátlansága a megnövekedett terhelés miatt • az tanulók részéről elmarad a folyamatos reflektálás, értékelés, így nem valósul meg a program célja • a megvalósításba bevont szervezetek szakmai alkalmatlansága

14. ábra SWOT-analízis a ferencvárosi közösségi szolgálat széleskörű beindításához

2.6.2.3. További feladatok, tevékenységek

- I. Az önkormányzati feladatok rendszerének áttekintése, további területek bevonása (pl. környezetvédelem). A polgármesteri hivatal irodavezetői számára „érzékenyítő” előadások tartása.

- II. További önkormányzati fenntartású intézmények bevonása a közösségi szolgálatba.
 - 1) Tájékoztató előadás tartása a közösségi szolgálat társadalmi szükségességéről és szerepéről.
 - 2) Már működő, jó programok bemutatása, megvalósító intézmények beszámolóí alapján.
 - 3) Motivációs rendszer kialakítása az intézmények, intézményi dolgozók számára.
 - 4) Az intézményekben felelősök, mentorok kijelölése.
 - 5) Érzékenyítő, felkészítő foglalkozások tartására alkalmas személy kiválasztása, képzése.

- III. További civil szervezetek bevonása
 - 1) Tájékoztató előadás tartása a közösségi szolgálat társadalmi szükségességéről és szerepéről a kerületi civil fórumokon.
 - 2) Már működő, jó programok bemutatása, megvalósító civil szervezetek beszámolóí alapján.
 - 3) A kerületi civil szervezeteknek szóló önkormányzati pályázatokban kiemelt támogatást élvezzenek azok a programok, melyek a közösségi szolgálat keretében megvalósuló tevékenységeket is tartalmaznak.
 - 4) A civil szervezetekben felelősök, mentorok kijelölése, megnevezése.
 - 5) Érzékenyítő, felkészítő foglalkozások tartására alkalmas személy kiválasztása, képzése.

- IV. Kapcsolatfelvétel a Ferencvárosban található vállalatokkal, intézményekkel
 - 1) A társadalmi felelősségvállalás jegyében az együttműködés lehetséges formáinak kidolgozása.

- V. Az önkormányzat honlapján külön oldal kialakítása a közösségi szolgálattal kapcsolatban:

- a) A kerületben található lehetőségek összegyűjtése, a kínálat folyamatos bővítése, frissítése.
- b) Jó programok, gyakorlatok bemutatása.

VI. Iskolákkal való folyamatos kapcsolattartás az iskolai szinten kijelölt felelősökön keresztül

- 1) Éves ütemterv kialakítása (felkészítés – megvalósítás – zárás).
- 2) Folyamatos értékelés, jó gyakorlatok bemutatása, hibák kiküszöbölése.
- 3) Közös kiadványok készítése.

VII. A stratégiában meghatározott célokhoz, tevékenységekhez hatékonysági mutatók, indikátorok rendelése.

Összegzés

„Minden ismereted csupán arra jó, hogy a változók közt eligazítson”⁴³ /Weöres Sándor/

Ez a Weöres Sándortól származó idézet nemcsak a dolgozat bevezető és összegző részét köti össze, hanem két fő témáját is. Az egyik szervezeti, funkcióbeli, a másik pedagógiai feladat. A törvényi háttér változása az önkormányzatokat új feladat elé állította: tisztázni kell szerepét, küldetését, feladatvállalását az oktatás- és ifjúságügy terén. A két terület érintkezik, de nem ugyanaz, a korábbi feladatmodell lehetővé tette a két terület összemosását, ma azonban szükséges újragondolásuk, elhatárolásuk úgy, hogy közben a kapcsolódási pontok megmaradjanak, vagy éppen kiépüljenek.

Dolgozatom során kitértem arra, hogy az ifjúsági közfeladatok fogalmi körének tisztázása elengedhetetlenül fontos, hiszen ez az Möt. meghatározása szerint kötelező önkormányzati feladattá vált. A fogalmi tisztázással, a feladatok meghatározásával párhuzamosan szükséges állami normatíva hozzárendelése a feladathoz. Központi szinten kell kimondani az önkormányzatok számára kötelező és lehetséges feladatokat az oktatás-nevelés terén, figyelembe véve az állam fenntartói szerepkörét, a párhuzamosságok kialakulásának elkerülésével. Szükséges egy motiváló rendszer kiépítése is, jó megoldás lehetne például az „Ifjúságbarát Önkormányzat Díj” létrehozása, feltételrendszerének kialakítása. Az ifjúsági közfeladatok között a következő tevékenységek szerepelhetnének: ifjúsági terek kialakítása, működtetése; különböző szolgáltatások biztosítása: pl. mentálhigiénés, drogprevenációs, pályaválasztási tanácsadás, tehetséggondozás; hátrányos helyzetű gyermekek támogatási rendszerének kialakítása, működtetése; az oktatáshoz szorosan kapcsolódó szolgáltatások biztosítása (pl. rendhagyó órák); megemlékezések, ünnepek helyi szintű szervezése; önálló kulturális, sport, közösségi és egyéb rendezvények szervezése, támogatása; helyi kulturális és sporteseményeken való részvétel segítése, ösztönzése; nyári és szorgalmi időszak alatti táborok szervezése, azokhoz hely, forrás biztosítása; az együttműködés fórumainak kialakítása a diákok, iskolaközösségek érdekérvényesítése végett; a diák önkéntesség népszerűsítése, melynek kerete, kiindulópontja lehetne a közösségi szolgálat szervezésében, menedzselésében való aktív

⁴³ Weöres Sándor: A teljesség felé

<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/szepirod/magyar/weores/teljesse/teljfele.mek> (letöltés ideje: 2014. 04.06.)

részvétel. Mindezekhez természetesen elengedhetetlen az ifjúsági referens foglalkoztatása, és ifjúsági koncepció kötelező léte. Továbbá elképzelhető a „hozzászorződés” intézményének létrejötte, mely teljesen új együttműködést, kiegészítő finanszírozást jelenthetne az oktatásszervezésben.

Dolgozatomban rövid kitérőt tettem az oktatás centralizálása és annak demokratikusságának összefüggéseit vizsgálva. Jól látható, hogy szükségszerűek lesznek az oktatási rendszerben változtatások a túlzott centralizáció tekintetében, hiszen számos tanulmány látott napvilágot ebben a témában, melyek egyértelműen rámutatnak a jelenlegi rendszer működésképtelen közeli állapotára. Az önkormányzati szerepvállalás erősödése is a túlzott centralizáció oldásának irányába mutatna. Ugyanakkor elengedhetetlenül szükséges volt a korábbi túlzóan liberális oktatási rendszer megreformálására, a hatékonysági mutatók központi előírására, a folyamatos mérési, értékelési rendszer kialakítására, mely nyilvánvalóan a profizmus felé kell, hogy vigye a magyar oktatást.

Végezetül a Knt. által előírt közösségi szolgálat fontosságára és veszélyeire szerettem volna felhívni a figyelmet a közösségi szolgálat kettős szerepének hangsúlyozásával. Megfelelő szervezettség és előkészítettség esetén ugyanis egyszerre eredményezheti a fiataloknál a közösségi szerepvállalás erősödését, az önkéntes munka iránti motiváltság növekedését és azoknak a képességeknek, készségeknek az elsajátítását, melyek - személyiségükbe beépülve - lehetővé teszi számukra az életben való eligazodást, az állandóan változó feltételekhez való folyamatos alkalmazkodás képességét. Félő azonban, hogy a törvényi meghatározásban is szereplő „pedagógiai feldolgozása” a közösségi szolgálat keretei között ellátott tevékenységnek még nem ívódott be megfelelően a magyar pedagógus társadalomba. Elengedhetetlenül szükséges a koordináló tanárok felkészítése, a motivációs eszközök feltételrendszerének kialakítása, a közösségi szolgálat tevékenységeihez – szükség esetén – forrás rendelkezése.

A közösségi szolgálat – mint ahogyan az önkéntes munka is – elsősorban helyi igényekre kell, hogy épüljön. Ha nem az iskolán belül szervezik meg a tevékenységet, akkor természetesnek tűnik az önkormányzatok szerepvállalása annak szervezésében, a feltételek biztosításában. Ez elsősorban – mint már korábban is említettem – az ifjúsági közfeladat keretein belül képzelhető el. Irányító szerepkör helyett azonban ebben elsősorban koordináló szerepet kell gyakorolnia, mintegy partnerként segítenie a területén lévő középiskolákat. Magától értetődő, hogy saját szociális, kulturális, egészségügyi stb. intézményeiben megteremti a közösségi szolgálat teljesítéséhez a feltételeket, a megfelelő szakemberek kiválasztásával, kijelölésével, a tevékenységek pontos körülhatárolásával, a

folyamatos visszacsatolások megkövetelésével. Közvetítő szerepet vállalhat a területén található civil szervezetek, történelmi egyházak, intézmények és vállalatok közösségi szolgálatba való bevonásában, a jó gyakorlatok népszerűsítésében, jutalmazásában.

A felsoroltakból is kitűnik, hogy a bevezetésben is felvázolt önkormányzati szerepszőkülés az oktatás-nevelés terén nem feltétlenül fedi a valóságot, szerepváltozásra ugyan szükség van, de ez egyben az együttműködési keretek bővülését is jelentheti.

Bibliográfia

1. A nemzeti köznevelésről szóló 2011.évi CXCV. törvény. Magyar Közlöny. 2011. évi 162. szám (december 19.), 39622-39695. p.
2. Az új önkormányzati törvény magyarázata – interjú Nagy Mariannával és Hoffman Istvánval.
http://www.hvgorac.hu/sites/portal/Default.aspx?page=journal&article=interju_hofman_istvan.htm (letöltés ideje: 2014. 03. 19. 11.55)
3. Állásfoglalás az Iskolai közösségi szolgálat programok megvalósításához
http://www.onkentes.hu/sites/default/files/attachment/3/allasfoglalasikszprogramok_megvalositasahoz.pdf
4. Bodó Márton, Karm Alfréd, Kormos József (szerk.): Iskolai Közösségi szolgálat. Társ-program. NEFMI – Oktatásért Felelős Államtitkárság., Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2011.
5. Galambos Henriette Rita: Öntsünk tiszta vizet a pohárba!
http://www.tani-tani.info/ontsunk_tiszta (letöltés ideje: 2013. 11. 23. 18.00)
6. Hoffmann Rózsa: Közoktatási reform önkormányzati hatásai. in: Az önkormányzati rendszer átalakításának irányai. Gödöllő, 2011. március 17. Magyar Önkormányzatok Országos Szövetsége.
7. 20/2012. (VIII.31.) Emberi Erőforrások Minisztériuma. A nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról. Oktatási és Kulturális Közlöny. IV. évfolyam, 19. szám (2012. szeptember 28.) 2914-3052 p.
8. Ifjúsági Koncepció 2012-2015. Budapest Főváros IX. Kerület Ferencváros Önkormányzata 2012.
http://ferencvaros.hu/doks/HumanIroda/IfjusagiKoncepcio_2012-2015.pdf (letöltés ideje: 2014.04.02. 19.00)
9. Interjú Sáska Gézával, a Települési Önkormányzatok Országos Szövetségének közoktatási szakértőjével. In: Educatio, XIX. évfolyam 4. szám, 2010., Tavasz. 643-648 p. (www.edu-online.eu/hu/educatio_reszletes.php?id=82) (letöltés ideje: 2014.03.17.13.30.)
10. József Attila költeményei. Helikon Kiadó, Békéscsaba, 1985.

11. 2013. évi CXXXVII. törvény. A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény módosításáról. Magyar Közlöny. 2013. év 143. szám, (2013. augusztus 30.) 66434 – 66438 p.
12. 2013. évi CXXIX. törvény az oktatás szabályozására vonatkozó egyes törvények módosításáról. Magyar Közlöny. 2013. évi 116.szám (július 5.) 63681- 63704 p.
13. 2012. évi CLXXXVIII. törvény. A köznevelési feladatot ellátó egyes önkormányzati fenntartású intézmények állami fenntartásba vételéről. Magyar Közlöny. 2012. évi 164.szám (december 7.), 27426-27441p.
14. Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény. Magyar Közlöny. 2011. évi 161.szám, (december 28.) 39436-39478.p.
15. Matolcsi Zsuzsa: Az iskolai közösségi szolgálat elmélete és gyakorlata. in: Köznevelés. 68. évfolyam, 16. szám (2012. április 27.)
16. Matolcsi Zsuzsa: Iskolai közösségi szolgálat, mint pedagógiai eszköz. in: Neveléstudomány.2013/4.74.p.
http://nevelestudomany.elte.hu/downloads/2013/nevelestudomany_2013_4_70-83.pdf (letöltés ideje: 2014.01.31 18.30.)
17. Nemzeti Ifjúsági stratégia 2009-2024.
http://www.ifjusagsegito.hu/belvedere/tan/nemzeti_ifjusagi_strategia.pdf (letöltés ideje: 2014.04.06.07.30)
18. Nemzeti Önkéntes Stratégia. (tervezet) megnyitható:
<http://www.onkentes.hu/cikkek/nemzeti-onkentes-strategia> (letöltés:2013.12.28.17.00)
19. Önkéntes Központ Alapítvány észrevételei a köznevelési törvénytervezetben megjelenő iskolai közösségi szolgálat programról.
http://www.onkentes.hu/sites/default/files/attachment/3/onkenteskozpontalapitvany_eszreveteleiakoznevelesitorvenykapcsan.pdf
20. Pataki János István: A kormányzati reform hatása az önkormányzatok vagyongazdálkodására. In: Polgári Szemle, 2013.május, IX. évfolyam, 3-6 szám (http://www.polgariszemle.hu/?view=v_article&ID=533)
21. Pölöskei Gáborné: Az önkormányzati feladatváltások újabb lehetőségeket nyitottak az oktatásban. in: Jegyző és Közigazgatás. XV. évfolyam 6.szám (2014. 01.15.). (www.jegyzo.hu/index.php?oldal=egycikk&id=2458, letöltés ideje: 2014. 03.02. 19.00)

22. Pukánszky Béla -Németh András: Neveléstörténet. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt. Budapest, 1996. (www.mek.oszk.hu/01800/01893/html/10.htm) (letöltés ideje: 2014. március 27. 11.55.)
23. Radó Péter: Egy végtelen történet: közoktatási decentralizáció Délkelet-Európában. in: Educatio, XXII. évfolyam 1. szám, 2013. Tavasz. (www.edu-online.eu/hu/educatio_reszletes.php?id=94)
24. Sáska Géza: Centralizáció, decentralizáció, demokrácia. in: Educatio XXII. évfolyam 1. szám, 2013. Tavasz. 3-22.p. (www.edu-online.eu/hu/educatio_reszletes.php?id=94 letöltés ideje: 2013. 11. 20. 18.00)
25. Schnellbach Máté: Kiáltvány helyett. . in: Educatio, XXII. évfolyam 1. szám, 2013. Tavasz. (www.edu-online.eu/hu/educatio_reszletes.php?id=94 letöltés ideje: 2013. 11. 20. 18.00)
26. Százestendős a cserkészmozgalom. in: Keresztény Értelmiségiek Szövetségének honlapja. <http://www.keesz.hu/?q=node/1414> (letöltés ideje: 2014.03.28. 14.30)
27. Széll Kálmán Terv 2.0. Magyarország Kormánya, 2012. április [www.kormany.hu/download/3/e8/80000/1-A_k%C3%B6vetkez%C5%91_1%C3%A9p%C3%A9s%20\(SzKT%202020\).pdf](http://www.kormany.hu/download/3/e8/80000/1-A_k%C3%B6vetkez%C5%91_1%C3%A9p%C3%A9s%20(SzKT%202020).pdf) (letöltési ideje: 2014. 03. 30. 18.30)
28. Téglásy Kristóf: Változtatásban az önkormányzati ifjúságügy. In: „Millenniumi generáció 2011” Ifjúságügyi Műhelykonferencia. Székesfehérvár 2011. 10. 13. Nemzeti Erőforrás Minisztérium
29. Új Nemzedék Jövőjéért Program. Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, nemzeti Erőforrás Minisztérium, 2012. a Kormány ifjúságpolitikai programja.
30. Weöres Sándor: A teljesség felé <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/szepirod/magyar/weores/teljesse/teljfele.mek> (letöltés ideje: 2014. 04.06.)
31. www.kozossegi.ofi.hu
32. <https://www.facebook.com/kozossegi.szolgalat>

Ábrajegyzék

1. ábra A törvényi változások hatása az önkormányzatra (Forrás: saját szerkesztés)	9
2. ábra Az önkormányzat szerepkörei az oktatás-és ifjúságügy területén (Forrás: saját szerkesztés)	20
3. ábra AIDS Ellenes Világnap 2013. 11. 29. (saját forrás)	24
4. ábra Ifi Feszt Ferencvárosban 2013. 09. 27. (saját forrás)	24
5. ábra Pályaválasztási Börze Ferencvárosban 2013. 11. 28. (saját forrás)	24
6. ábra John Dewey (1859-1952)	27
7. ábra W. H. Kilpatrick (1871-1961)	28
8. ábra D. A. Kolb (1871-1961)	28
9. ábra D. A. Kolb tapasztalati tanuláselméletének modellje (Forrás: saját szerkesztés)	29
10. ábra R. Bladen-Powel (1897-1941)	30
11. ábra A sikeres közösségi szolgálat legfontosabb feltételei (Forrás: saját szerkesztés).....	37
12. ábra Számítógép-használati tanácsadás időseknek a közösségi szolgálat keretei között (saját forrás).....	41
13. ábra Az önkormányzat koordináló szerepe a közösségi szolgálat szervezésében (Forrás: saját szerkesztés)	43
14. ábra SWOT-analízis a ferencvárosi közösségi szolgálat széleskörű beindításához	44